Эхэ байхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-һээ гараша

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 ИЮНЬ 24
Зунай дунда нарын 24
СРЕДА
гарагай 4
№ 120 (18479)
сэн 6 мүн

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

ОНОЙ ГҮРЭНЭЙ НӨӨСЭНҮҮДЫЕ, ЭРЭНЭЙ БОЛБОСОРУУЛАГДАҺАН ОДУКТНУУДЫЕ ХАДАГАЛДАГ РИЯТИНУУДЫҺАА ГАЗАРАЙ НАЛОГ А ТАЛААР ХҮНГЭЛЭЛТЭНҮҮДЫЕ ТОГТООХО ТУХАЙ

...гүлөө түлбэри тухай» РСФСР-эй Хуулиин 14-...гай үндэһөөр Буряад Республикын Верховно ...э тогтообо:

...ной гүрэнэй нөөсэнүүдые, мүн тэрэнэй бол...һан продуктнуудые хадагалдаг предприятин...ар тогтоогдоһон налогой 30 процент газарай ...азарай налог тогтоохо.

...оолой дүүргэлтын хойноһоо хиналтые Буряад ... Верховно Советэй Аграрна болон эдээ хоо...ын талаар комитедтэ даалгаха.

...еспубликын Верховно ...Түрүүлэгшэ Л. В. ПОТАПОВ,

...а хото.
...і июнийн 11.

...НДЭТЭ НЭРЭ ...ЭРГЭНҮҮД

...ын соёлые хүгжөөхэ хэрэгтэ габьяатай бай...е Буряад Республикын Верховно Советэй ... 1992 оной июнийн 3-най Зарлигаар Сэлэн...захиргаанай гулваа Москвин Доржиевич **Ан...Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэл...**гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

* * *

... болон гурим журам бэхижүүлхэ хэрэгтэ га...найнь тулөө Буряад Республикын Верховно ...ндиумэй 1992 оной июнийн 3-най Зарлигаар **...публикын габьяата юрист»** гэһэн хүндэтэ ... гэбэл:

...дгей Иннокентьевичтэ—Зүүн Сибириин тран...спортурын Буряадай транспортна прокурор,

...Юрий Ильичтэ—Россин Федерацийн аюулгүйе ...инистерствын ахалагша консультант, юридин...ай доктор, профессор.

... Олег Валентиновичтэ—Буряад Республи... Советэй юридическэ таһагые даагша.

* * *

...элүүрые хамгаалха талаар габьяатай байһа... Буряад Республикын Верховно Советэй ... 1992 оной июнийн 3-най Зарлигаар ариг ...ба экологическа гүрэнэй хиналтын Буряадай ...ье болоха түбэй таһагые даагша Надежда Влади...ватовада **«Буряад Республикын габьята** ...үндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

* * *

...ой туршада аша үрэтэйгөөр ажаллаһанайнь ...ой Республикын Верховно Советэй Президиу... ...ной июнийн 3-най Зарлигаар Россин Наука... ...емийн Сибириин отделениин Буряадай Нии... институтудай түүхын секторэй ахалагша на... ...рилэгшэ **Ким** Николай Владимировичта **...публикын соёлой габьята хүдэлмэрилэгшэ»** ... нэрэ зэргэ олгогдобо:

* * *

...дэмэй ажал ябуулгада габьяатай байһа... Буряад Республикын Верховно Советэй ... 1992 оной июнийн 3-най Зарлигаар Зүүн... ...нологическа институтудай багшанарта хүндэтэ ...д олгогдобо гэбэл:

...ад Республикын эрдэмэй габьята ажал ябуулагша»

...Мунко-Балдан Митуповичта—доцент, химиин ...дидат.

...д Республикын габьята инженер»

...евей Шеноевичто—доцент, техническэ эрдэ...,

...Леонид Андреевичтэ—декан, техническэ эр...дат.

...Борис Арсентьевичтэ—декан, техническэ эр...дат.

...д Республикын габьята энергетик»

...Владлен Иосифовичто—доцент, техническэ ...идат.

...д Республикын физическэ культурын ... габьята хүдэлмэрилэгшэ»

...ел Тихоновичтэ—ахалагша багша.

* * *

...элэлгын ажал ябуулгада габьяатай байһа... Россин Наукануудай Академиин Сибириин ...Буряадай нинтын институдай научна хүдэл... Буряад Республикын Верховно Советэй ... 1992 оной июнийн 3-най Зарлигаар **...публикын эрдэмэй габьята ажал ябуулагша»** ... нэрэ зэргэ олгогдобо:

...ара Доржиевнада — этнографиин секторэй ...чна хүдэлмэрилэгшэ, түүхын эрдэмэй кан...

...ев Цырен-Анчигта—литература, фольклор ...о шэнжэлгын таһагые даагша, хэлэ, бэшэ... ...андидат.

... Прокопий Батюровичта—археологиин ла... ...ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ, түүхын ...идат.

...уфина Прокопьевнада литература, фольк...кусство шэнжэлгын таһагай ахалагша науч...эгшэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

...Михаил Иннокентьевичтэ—литература, фольк...кусство шэнжэлгын таһагай ахалагша науч...эгшэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

* * *

...публикын Верховно Советэй Президиум ...ожин 3-най Зарлигаар Буряад Республикын ...едэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** ...жэлгын хүдэлмэридэ туйлаһан амжалтануу... Россин Науканyoудай Академиин Сибириин ...Буряадай Нинтын институдай эрдэмтэ хүдэл...:

...лай Вячеславовичые — зүүн зүгые шэнжэл... ...даагша, түүхын эрдэмэй кандидат,

...цык Батоевнае — философиин болон со...агай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ,

...ев Ширап Бодиевичые—зүүн зүгые шэн...ай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, түү... доктор.

* * *

...рдэмэй хүдэлмэридэ туйлаһан амжалтануу... Зүүн Сибириин технологическа институдай

...Елена Семеновнае — доцент, химиин эрдэмэй

...димир Владимировичые — һуралсал-хүмүү... ...алмэриин талаар проректор, техническэ эрдэ...

... Михаил Петровичые — кафедрые даагша, ...рдэмэй кандидат,

...толий Сырендоржиевичые — декан, техни... ...кандидат,

...ександр Николаевичые — доцент, техническэ ...идат.

Зунай бэлшээриие зүбөөр хэрэглэе!

ХҮНДЭШЭГ САГТА ХҮДЭЛЖЭ БАЙБАШЬЕ

Жэлэй ямаршье сагта малшадта хүнгэн байдаггүй ха юм даа. Жэшээнь, мүнөө хүшэр хүндэ, ута унжагай үбэлжэлгые арай шамай дабажа гараад, хабарай хагсууе һаял үнгэргөөд байтар, зунай бэлшээринии харюусалгатай хаһа оробо.

Үнгэрһэн үбэлжэлгэ манай малшадта алишье талаараа бэрхэтэйхэн байгаа. Нэгэдэхеэр, нёдондо манай эндэ сагай уларил муушаг байжа, илангаяа үбһэ тэжээл, нэн түрүүн сенаж, силос, үбһэншье бага бэлэдхэгдээд, үбэлжэлгэ хүндэхэнөөр үнэргэгдөө. Хоёрдохёор, орон соо тохёолдоһон социально-экономическа доройтолго, али бүхы юумэнэй дутагдал, баригдахаяа болиһон сэн гэхэ мэтэ үйлэдбэридэ муугаар нүлөөлнэ.

Эндэ нэгэ жэшээ дурдахаар. Хүнүүдэй урда мэтэ хүдэлжэ, байра байдалайнь тэрэл зандаа байбашье, илангаяа һу һаалинин фермынэй үйлэдбэриин үрэ дүнгүүд һүүлэй 2 жэлдэ эрид доошолжо байна. Малайнь үүлтэршье муудаа бэшэ, үбһэ тэжээлшье ехэ таһалдуулагданагүй. Урдань үнеэн бүриһөо 3500 килограмм хүрэтэр һу һаадаг байһан Каленовско фермэ (даагшань М. В. Асеев) нёдондо тэрэнээ арай гэжэ 2500 килограммда хүргөө бшуу.

Байгша ондошье һу һаалинь доошолһоор, Жэлэй үнгэрһэн табан һарада эндэ үнеэн бүриһөо 620 гаран килограмм һүн абтаа гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхиһөо 100 шахуу килограммаар бага һаагдаа. Мүнөө фермэдэ үнеэн бүхэнһөө үдэрэй арай гэжэ 4—4,5 килограмм һүн абтана. Тэрэннээ болоҗо, ажахы сагаан эдеэ үйлэдбэрилхэ, худалдаха (госпоставка) табан һарын лаабари дүүргэжэ шадабагүй.

Иимэ тулюур байдалые дабажа гараха гол найдал—зунай бэлшээри болоно. Тиимэһээ фермынхид һайжаруулагдаһан бэлшээриеэ хабар эртэнһээ уналжа, үтэгжүүлгэ оруулжа, мүнөө тэндээ үнеэдээ бэлшээнэ. Даб дээрэ ногоонойнь үшөөл муушаг байһаниие хараада абажа, һаамхай үнеэн бүхэндэ үбэлжэлгэнөө үлэһэн силос удэрэй 10 килограмм хүрэтэр, мүн абтаһан һүнэй килограмм бүхэндэ 100 грамм талха тарианай зүйл эдюулнэ. Июнь сооһоо һу һаалин нэмэхэл зэргэтэй. Гансал һанаата болохо юумэн гэхэдэ, мүнөө үедэ тохёолдоод байһан халуун, гандуу уларил болоно. Жура бороогой ороо һаа, бэлшээриин ногоон һураггүй һайжарха, малда һэрюун болохо, һоно батаганааншье бараг болохо даа.

Калёновско фермын коллектив гээгдэлһээ гараха гүйсэд аргатай. Бүхы дээрээ һаалишадынь дүй дүршэл ехэтэй, диилэнхидээ урагшаа һанаатайшье зон. Тусхайлбал, үнинэй һаалишад Е. П. Мергенова, Е. П. Малашенко, Р. И. Липатникова гэгшэд жэлэй эхиннээ хойшо үнеэн бүриһөо 720—930 хүрэтэр килограмм һу һаагаад, нүхэд соогоо түрүүлжэ ябана.

Гэхэтэй хамта жэлэй дүрбэн сагта удэр бүхэндэ хүнгэн бэшэ худэлмэри хэжэ ябадаг һаалишадай салин хүлһэн мүнөө болоходо багал гэжэ тоологдохоор байна. Промышленностьда юрын худэлмэришэн һарын 4000—5000, зариманиинь 10 мянга хүрэтэр түлөөһэ абана ха юм. Харин манайда һаалишан бүхэнэй һарын салин яашье 3000 түхэриг һөө дээшэ гаранагүй. Бидэ һая болотор һүеэ килограмм бүхэниинь 7—8 түхэриг өөр һүнэй заводто тушаажа байгаабди. Тэрэ һүмнай магазинда 12—13 түхэриг өөр худалдагдана. Харин мүнөө һүндэ гүрэнһөо дотаци үгтэдэг болоходонь бидэндэ баришатай болохо юм гү, али үгы гү, бү мэдэе.

Хэрбээ манда абаһан һүеэ өөнэдөо зондо сэхэ худалдаха арга олгоо һаань, ашаг олзомнай дээшэлхэ, һаалишадай салин нэмэхэ, эсэстээ сагаан эдеэн ехээр абтадаг болохо һэн.

Ажахыда һубай үхэрнүүдые (мяханда тушаагдаха буруу, хашарагууд, үсхэбэридэ табигдаха эмэ буруу, хашараг, гунжад) харуулһалдаг гүүртынхид муу бэшээр худэлнэ. Ахалагша малшан И. К. Астраханцев түрүүтэй хэдэн хүн эндэ 280—300 мал харуулна. Үнгэрһэн үбэлжэлгын дүнгөөр тэдэнэр үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүр сүүдхэдэ дунда зэргээр 350 граммаар, шахамалнуудай тус бүриин шэгнүүрые 500 граммаар нэмэжэ гараа юм. Тиихэдэ үнеэд болгодоохо гунжадай тус бүриин шэгнүүр сүүдхин 400 граммаар нэмээгдээ. Тэдэсэ сооһоо 80 гаран һайн гунжад ерэхэ намартаа һу һаалинин фермэдэ дамжуулагдаха, һайн үүлтэрэй үшөө 25—30 эмэ хашарагуудынь аукциондо табигдажа худалдагдаха юм.

Эндэхи малшад П. Н. Иванов, И. Д. Ефимов гэгшэд мүнөө хаагаад шахадаг үхэрнүүдһээ бэшэ малаа зунай бэлшээридэ гарганхай, һайнаар адуулжа байна. Бүри июнь һараһаа нэмэлтэ шэгнүүр горитой абаха зорилготой.

Байгша ондо ажахын ахалагша хонишод М. Ж. Будаев, Б. Б. Базаров, В. Д. Базаржапов гэгшэдэй гэр бүлөөрөө худэлдэг бригаднууд зуун эхэ хонин бүриһөо 102-һоо 110 хүрэтэр хурьга абаад, гарза хоролтогүй түлжүүлнэ. Эдэнэр зунай бэлшээринин түрүүшын удэрһөө һүрэгүүдээ һайнаар адуулжа, нооһо хайшалха болотор эхэ хонидоо хүсэ шадал һайитай болгохо, хонин бүхэнһөө 4,4—5 килограммһаа бага бэшэ нооһо абаха, хурьган бүхэниие 20—25 килограмм шэгнүүртэй болгожо эхэнүүдһээнь һалгааха байна.

Урда жэлнүүдтэ манай хонишодой бригаднууд зуниинь зуһалангуудта нүүдэг байһан юм. Харин һүүлэй 2—3 жэлдэ хонишод үбэлжөөн дээрээ байгаад, өөнэдынгөө дураар бэшээриеэ хэрэглэдэг, хэрэгтэй болоходонь холын бэлшээридэшье хонидоо абаашажа адуулдаг болонхой. Энээнэй ашаар үбэлжөөнүүд зундаа эжэгүй байжа, һандаргагдаха, тоногдохоёо болёо. Хонишодшье гэр бүлөөрөө һайнаар түхеэрэгдэһэн түбхинэмэ байрадаа байна бшуу.

Мүнөө ажахын хонишодой 12 бригада (хамта 7000 хонидтой) һүрэгүүдээ бэлшээридэ гаргаад, зунай гуримаар худэлжэ эхилэнхэй.

Бэлшээриин үедэ малшадые эд бараагаар хангажа шадаагүйшье һаа, эдеэ хоолой зүйлөөр али аргаар хангаха гэжэ ажахын дирекци, профсоюзай комитет баһал оролдоно. Һаяшаг бараг доогуур сэнгээр талха, саахар, хүрпээ гэхэ мэтые оложо, хубаариинь зэргээр малшадтаа худалдаа һэн. Би өөрөө, мүн зоотехник-селекционер И. А. Указанова, ветеринарна мэргэжэлтэд гүүртэ, фермэ, отарануудта аргатайл соонь удэр бүри ябажа, эрьежэл байдагбди.

Зунай бэлшээриие түрүүшын удэрһөө зүбөөр эмхидхэхэ гээшэ эгэл шухала зорилго мүн.

В. ШАГЖИЕВА,
Ивалгын туршалгаүйлэдбэриин ажахый ахамад зоотехник.
Ивалгын район.

«Сагаан алтаяа» сэбэрээр суглуулая!

Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо Валерий Очиров, Булат-Цырен Шапов, Аюша Эрбынеев, Намжилма Очирова гэгшэд жэл бүри зуун эхэ хонидоо 100 хурьга абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлжэ байдаг. Валерий Дармаевич хонин ажалда 12 жэл худэлжэ ябана. Һаяар тэдэнэртэ ажалайнь үшөө нэгэ халуун хаһа—хонидой нооһо хайшалалга эхилхэнь.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. Д. Очиров.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ШАНГА ШАЛГАЛТЫН УРДА ТЭЭ

Хони хайшалалгын халуун хаһа удэрһөө удэртэ дүтэлжэл байна. Эдэ гол шухала, харюусалга ехэтэй хаһа хонишодой жэлэй туршада хэһэн ажалайнь дүн гэжэ тоологдодог.

Тарбагатайн районой таряашанай ажахынуудай «Искра» гэжэ нэгэдэлэй хони хайшалагшад эртээнһээ энэ хаһадаа бэлдэжэ эхилдэг заншалтай. Хайшалалгын пункт түб һуринай захада оршодог һэн тула, бэлэдхэл хэхэдэ, мүн хони хайшалалгыншье үедэ ехэл таатай зохид байдаг. Мүнөө механигууд болон электригүүд түхеэрэлгэнүүдээ заһажа, бэлэн болгожо байна. Хонидые санитарна аргаар угааха пункт эмхидхэгдэнхэй. Хонидые угаахада хэрэглэдэг материал, нооһо ябталдаг түхеэрэлгэ гэхэ мэтэ асарагдаа. Тиихэдэ хайшалагша, нооһо шэгнэгшэ, ябталагша бүхэнэй ажалай ба түлбэриий хэмжээн тодорхойлогдонхой. Даабарияа үлүүлэн дүүргэгшэдтэ барюулагдаха шангуудай хэмжээн тодорхойлогдоно.

Хони хайшалагшадай, нооһо илгагшадай тоо бүридхэжэ эхилэнхэй. Ажахын механизаторнууд харюусалгатай худэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Механизаторнууд гол ажалайнгаа энээхэн забһарлал соо гараа баряад һуунгүй, «сагаан алта» суглуулгада эдэбхитэйгээр хабаададаг байна.

Ажахын хүтэлбэрилэгшэд жэлһээ жэлдэ энэ ажалда дүршэлтэй, бэрхэ хүнүүдые хабаадуулхые оролдодог. Хэдэн жэлэй туршада хони хайшалжа дүршэһэн, энэ ажалай нюусые һайн мэдэхэ болоһон механизаторнууд тэдэнэй тоодо оролсоно. Жэшээлхэдэ, механизатор Василий Платонович Казазаев удэрэй туршада 70—80 хони хайшалжа, шанар һайнтай нооһо тушаадаг. Энэ хүмнай хэдэн жэлэй туршада удаа дараалан хони хайшалалган дээрэ чемпион болоһон байха. Тиихэдэ Василий Федорович Васильев, Петр Николаевич Алексеев, Петр Васильевич Будников, Иван Павлович Грязнов, Сергей Иванович Спиридонов, Валерий Яковлевич Григорьев гэгшэд баһал дүршэлтэй бэрхэ хайшашад юм.

Мүнөө үедэ нэхэлгын промышленностиин гол түүхэй эд гэжэ тоологдодог нооһоной сэн нилээд дээшэлэнхэй. Үнгэрһэн жэлдэ энэ «Искра» нэгэдэлэй хонишод хараалагдаһан түсэбөө һһала үлүүлээ һэн. Нёдондо жэлдэ Александр Александрович Сафонов, Тельман Ельбекович Мамедов, Леонид Краснояров гэгшэдэй даадаг отарын хонин бүриһөо дунда зэргээр 4—4,5 килограмм нооһон хайшалагдаа һэн. Энэшье жэлдэ тус бригадынхид «сагаан алта» суглуулха харюусалгата хаһадаа хүсэд бэлдэнхэй, жэлэйнгээ худэлмэриин дүнгые элирүүлхээр зэһэнхэй.

В. СТЕПАНОВ.

Үндэр ургаса—үдэр бүриин оролдолгоһоо

УНДАЛУУЛЖА ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛҺЭЭР

Гааргын совхозой нуга сабшалан дээрэ эдэ үдэрнүүдтэ бүлүүр табан станци худэлгэгдэжэ байнхай. Луговод Минхат Галимуллин Могжоон гэжэ газарые недели тухай амидаралта уһаар ундалуулба. Тэрэнэй даадаг талмайниинь 56 гектар болодог юм. Могжооной нуурһаа уһа бүлэжэ абаһан бүлүүр станциинь удэр, һүнигүй ашаглагдаг худэлгэгдэнэ.

Мал шахан таргалуулдаг гүүртын үхэршэн Бальжи Буянтуев Түнгээндэ 80 гектар нуга сабшалан уһална.

Аранзай гэжэ газарта уһалуурийн системэнүүдэй түхеэрэлгэнүүдээр 70 гектар газар уһалагдажа байнхай. Ажахын бүлүүр нэгэ станци Аматхаанда худэлгэгдэнэ. Эндэ Аматхаанай һу һаалийн фермын 60 гектар нуга сабшалан оршодог юм. Энэ шухала худэлмэриие һу һаалийн фермын бригадир Будажап Хонхушкин Саяан хубүүнтэеэ эрхилдэг байна. Энэ станци хахад һара тухай ашаглагдажа, газараа хоёрдохёо ундалуулжа эхилэнхэй.

«Һүрэг» гэһэн кооперативай нуга сабшаланые ажалай ветеран Дарма Тыхеев уһалдаг юм. Тэрэнэй ундалуулдаг газарынь 80 гектар болодог.

Тэдээнһээ гадуур Гааргын-Адагай 200 гектар дээрэ таригдаһан олон жэлэй ногоотой сабшалан эдэ үдэрнүүдтэ бүлүүр станцинуудаар уһалагдажа захалха. Энэ худэлмэри залуу эбэртэ бодо малые харуулһалдаг Гарма Догданович Цыреновэй даадаг бригадын гэшүүд эрхилхэ байна.

Мухарьяанда эдэ үдэрнүүдтэ баһал бүлүүр нэгэ станци худэлгэгдэхэнь.

Вл. ДОРЖИЕВ.
Хурамхаанай район.

ИТАР-ТАСС һүүлэй мэдээсэл

ШЭТЭ. Шэтын областьтой танилсуулха ёһололдо хабаадахаяа Европын, Азиин, Урда-Америкын, США-гай, Канадын, Австралиин, мүн тэрэшэлэн Россин ба СНГ-гэй бусад республикануудай мэдээжэ фирмэнүүдэй 200 гаран түлөөлэгшэд Забайкалида ерэнхэй. Нүүрһэнэй, түмэрэй, эздэй, ураанай, үнгэтэ ба хоморой бусад олон металлнуудай баян уурхайнуудай оршодог энэ регионой промышленна ба минеально-түүхэй эдэй талаар арга боломжотой ороноймнай ба гадаадын олзын хэрэг эрхилэгшэд табан үдэр соо танилсаха юм. Энэ хэмжээ ябуулга эмхидхэһэн арадай депутадуудай областной Совет ба Шэтын областиин захиргаан выставкэнүүдые дэлгээнэ, научно-практическа конференци эллдэб экскурсинуудые, аукционуудые, биржын наймаа эмхидхэнэ. Россин ба гадаадын ажал хэрэг эрхилдэг бүлэгөөрхидэй түлөөлэгшэд эндэ найдамтай партнернуудые оложо, хамтын үйлэдбэри ба предприятинуудые эмхидхэхэ тухай хэлсээнүүдые баталха аабза. Тэрэннээ гадна Шэтын областиин газар дайда дээрэ экономико сүлөөтэйгөөр эрхилхэ «Даурия» зоно байгуулхын тулада хэрэгтэй бүхы документнүүдые Россин правительство түргөөр баталха шухала тухай олоннитын һанамжа бүридхэдэхэ аабза гэжэ Забайкалиин засагай зургаанууд найдана.

КАЗАНЬ. «Элинсэг хулинсагуудай газар» болохо эртэ урдын Булгар хотодо татааруудай бүхэдэлхэйн конгресстэ хабаадагшад самоледоор ниидэжэ ошоһон байгаа. Конгрессэй делегадууд хара майхан, зүүнэй мавзолей, хаанай майхан, бага хото, арбан зуун жэлэй саада тээ баригдаһан бусад байшангуудые хараһан, эртэ урдын булгарнуудай түүхын музейдэ орохон байна. Эндэ Намаз ба Бага сабантуй гэһэн һайндэрнүүд үнгэргэгдөө.

АЛМА-АТА. Зүүнэй ба Баруунай ороноудай соёл болбосоролой талаар холбоон түүхэтэ үндэһэтэй гээшэ. Урданай ССР Союзай республикануудай дулдыдангы бэшэ, бүрин эрхэтэй болоходо тэрэ үндэһэ һуурние улам гүнзэгырүүлхэ шэнэ арга боломжонууд нээгдэнэ. Казахай гүрэнэй Аль-Фарабиин нэрэмжэтэ университедтэ үнгэргэгдэнэн «Зүүнэй ба Баруунай ороноудай соёлой талаар харилсаан» гэһэн улас-хоорондын нэгэдэхи симпозиум-семинар тэдэнние бүри үргэнөөр хэрэглэхэ хэрэгтэ туһалха үүргэтэй. СНГ-гэй ороноудай, США-гай, Англиин, Индиин, Хитадай, Францийн, бусад гүрэнүүдэй эрдэмтэд, соёлой мэргэжэлтэ ажал ябуулагшад, нинтын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд 5 удэрэй туршада шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ.

ТАЛЛИНН. «Резидентнүүдэй» — республикын саг үргэлжын ажаһуугшадай списогүүдтэ өөрынгөө фамилиин бии байһаниие шалгаагүй хүнүүд мүнгэнэй реформын үедэ бии байһан түхэригүүдээ эстон кроноор һэлгэхэ аргагүй гэжэ мүнгэнэй реформын талаар комитедэй гэшүүн Энн Теймани журналистнуудта мэдээсэбэ. Тус комитедэй мэдээсэнэнэй ёһоор, Эстониин бүхы хүн зоной арбанай нэгэ хуби — 150 мянга гаран иимэ хүнүүд бүхы республикада бии юм ха.

ХАБАРОВСК. Ургажа ябаа залуу үетэниие арюун зүб ябадалтайгаар хүмүүжүүлхэ асуудалнуудые эндэ боложо байһан улас-хоорондын конференцидэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэнэ. «Шэнэ ажабайдал — хамтын үүргэ» гэһэн улас-хоорондын эллэдэ ородог Европын ба Америкын зарим ороноудай һуралсалай эмхи зургааануудай түлөөлэгшэд тэрэниие үнгэргэхэ үүсхэл гаргаа һэн. Энэ эллэл 24 христиан эмхинүүдые нэгэдүүлдэг. Арадай һуралсалай талаар СНГ-гэй ороноудта туһалха гээшэ тэрэнэй зорилгонуудай нэгэниинь юм. Конференциин темэ шажантай холбоотой бэшэ. Хабаровскда суглараһан Амар шадарай нютагуудай дээдэ һургуулинуудай ба һургуулинуудай 400 худэлмэрилэгшэд хүмүүжүүлгын шэнэ онол арганyoудтай танилсана.

УЛААН-УДЭ. МНР-эй Бага хуралай делегаци албанай хэрэгээр Улаан-Удэ ерэнхэй. Буряадай ба Монголой парламентнуудай хоорондохи харилсаа холбоон тухай протокол хаража үзэхөөр түсэблэгдэнэ. Буряад Республикын ба Монголой правительстванууд хоорондын хэлсээн баталгаанхай. Хоёр хүршэ гүрэнүүдэй хуулиин дээдын зургааануудай хэмжээндэ нимэрхүү документнүүд үшөө хэзээдэшье баталан абтаагүй байха юм.

ВЛАДИВОСТОК. Эндэ байгуулагдаһан Россин Номгон далайн банкда мүнгэнэй дуталдаха ушарнууд үзэгдэдэггүй. «Мүнөөдэр мүнгэн үгы, бии болохошьегүй» гэһэн үгэнүүдэй гүрэнэй банкнуудта ходо хэлэгдэдэг байхада, промышленна томо предприятинуудһаа эхилээд пенсионернүүд хүрэтэрөө түс бачкын клиентнүүд нимэ ушартай нэгэтэшье дайралдаагүй. Шэнэ банк амжалтатайгаар худэлнэ.

УЛАСХООРОНДЫН... ЭЛЬБЭШЭН

Буряад Республикын арадай артист Владимир Цыренжапов һүүлэй хэдэн жэлэй туршада угаа ехэ амжалта туйлаа. Юун бэ гэхэдэ, В. Цыренжапов хэдэн жэлэй урдахана Польшын Лодзь хотодо үнгэрһэн эльбэшэдэй улас-хоорондын конкурсдо басагантаяа хабаадалсажа, өөрөө лауреат болоһон юм. Харин басаганиинь эльбэшэн-дангина гэжэ солодо хүртэһэн юм. Тэрэннээ хойшо артист олон конкурсдо хабаадажа, хэдэн дипломтой болоһон байха.

Удаань Москвагай фокуснигуудай нэгэдэлэй гэшүүнэй, мүн Эльбэшэ аха дүүнэрэй улас-хоорондын нэгэдэлэй Россин таһагай гэшүүнэй үнэмшэлгэнүүдтэй болоод, Буряад ороноо бусажа ерэһэн юм.

Һаяхан США-гай Огайо штадта оршодог Блуфтон хотоһоо һонин мэдээсэл абтаа һэн. Ямар һонин мэдээсэл бэ гэбэл, арадай артист, улас-хоорондын конкурснуудай лауреат В. А. Цыренжапов хадаа Эльбэшэн аха дүүнэрэй улас-хоорондын нэгэдэлэй бодото гэшүүн болгогдожо абтаа бшуу. Энэ мэдээсэлые гэршэлһэн диплом, энгэрэй тэмдэг бүри һаяхан Блуфтон хотоһоо ерэһэн байна. **«Владимир Цыренжапов хадаа Эльбэшэн аха дүүнэрэй улас-хоорондын нэгэдэлэй бодото гэшүүнээр абтаба гэжэ үнэмшэлгэ гэршэлнэ»** гэжэ алталмал англи үзэгүүдээр барлаатай дипломыень гартаа барижа үзэжэ, артистын шэнэ амжалтада даган баясаһанаа уншагшадтаа яаран дуулгал.

— Тамнай улас-хоорондын эльбэшэн болошобо гээшэлта!—гэхэдэм, Владимир Александрович дарууханаар энеэбхилээд.

Хүн зониие баярлуулха шэнэ зүйлнүүдые зохёохо гэжэ оролдохол гүби даа,—гэбэ.

Ц. ДОНДОГОИ.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта.
Д. Дондоков: «Буһалгаанда хабаадахань гү?».
В. Калашников: «Комбинаднай туһална».
3-дахи нюурта.
Һарадаа нэгэ удаа гаража байдаг «Эрдэм-техникын эди шэдинин» материалнууд.
4-дэхи нюурта.
Соёлой һонин.
С. Степанов: «Улайха нюургүй, убайлха һэшхэлгүй».
Спорт.
Дэлхэйн һониной дээжэ.

Мүнөөдэр һанааемнай зобооно

БУҺАЛГААНДА ХАБААДАХАНЬ ГҮ?

Россин болон Буряад ороной хүдөө ажахын бүхы һалбариннуудай эгээл мүнөө үедэ тон бэрхэтэй, хүшэр хүндэ байдалда ороод байһанинь эли. Иимэ байдалһаа гараха, хүдөө ажахын үйлэдбэрине, мөн тэндэ ажалладаг бүхы ажалшадай аша туһые хамгаалха талаар Буряад Республикын АПК-гай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай республиканска комитедэй ба республикын Аграрна холбооной гэшүүдһээ гадна хүдөө ажахын һалбариннуудые хангадаг промышленна предприятиннуудай, эмхи зургаануудай, Агропромбанкын хүтэлбэрилэгшэд хабаадалсаа.

ОРОЛТО ҮГЭ

— Республикын дээдын засаг түрын, захиргаанай, хүтэлбэрилэгшэд пленумэй хүдэлмэриндэ хабаадалсахаар уригдаһан аад, эгээл энэ сагта Россин Федерацийн Верховно Соведэй депутадуудай комиссийн гэшүүдтэй уулзаха болоод, мүнөө ерэжэ шадабагүй. Нүхэр Потаповта хонходожо хөөрэлдэхэдэмнай, өөрһөө хүлисэл ехэ гуйжа, хүдэлмэреэ хоёр часаар хойшолуулхыемнай хүсөө,— гэжэ Буряад Республикын АПК-гай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай республиканска комитедэй түрүүлэгшэ И. П. Ефимов сугларагшадта дуулгаба.

Мүнөө тохёолдоод байһан хүшэр хүндэ эрхэ байдалда хүдөө ажахын үйлэдбэрине хамгаалха шэнэ эмхи — Аграрна холбоо байгуудхадамнай, нэгэшье ноён ерэгүй һэн. Манине тооогоогүй дэрэһэнь иимэ байдал тохёолдоо. Тэдэнэр үгыгөөр пленум үнгэргэһэнэй хэрэгтэй гэһэн шуураан зал соо болошобо.

Ингэжэ үдэрэй дүрбэн саг болотор сугларагшад секци секцеэр таража, хүдөө ажахыгаа хайшан гээд, ямар аргаар хамгаалха, хүсэеэ, арга боломжоёо нэгэдхэн тэмсэхэ, бэе бэеэ дэмжэхэ талаар аргаяа бэдэрхэеэ хөөрэлдөө, республикын хүтэлбэрилэгшэдэй урда табиха асуудалнуудаа шиндхээ.

АСУУДАЛНУУД, АСУУДАЛНУУД...

Удаань болзолдоһон сагыншье дүтэлжэ, Буряад Республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо А. М. Шевченко, республикын Профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ Н. А. Розанов, республикын Верховно Соведэй Агропромышленна комплексын болон эдеэ хоолой асуудалай талаар комитедэй түрүүлэгшэ Ю. Н. Алексеев,. хүдөө ажахын министр Н. Н. Найданов гэгшэдэй ерэхэдэнь, нэгэдэмэл пленум хүдэлмэреэ эхилһэн байна.

«Россин аграрна секторэй тон хүндэ бэрхэтэй байдалда ороһон тухай» асуудалаар боложо үнгэрһэн Россин Федерацийн АПК-гай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай, Россин Аграрна холбооной түлөөлэгшэдэй Бүхэроссин зүблөөнэй дүн тухай» асуудал сугларагшадай үзэмэдэ табигдаба. Эндэ республикын Аграрна холбооной советдэй түрүүлэгшэ, Тарбагатайн районой «Россия» колхозой түрүүлэгшэ П. М. Болонев богонихон аад, шүүмжэлхы шэнжэтэй элидхэл соогоо Буряад ороной хүдөө ажахын байдалыень олон тоото жэшээ, баримтануудаар харуулхые оролдоо. Зүгөөр нилээд олон асуудалнууд гаража ерэбэ.

— Орон доторнай юун боложо байнаб? Үглөөдэр юу эдихэбибди? гээд мүнөө энэ зал соо һуугшад һурахаяа байгаа ёһотой. Үглөөдэр ямар хубилалта болохоёо байһыень хэншье мэдэнэгүй. Россин аграрна сектортэ бэрхэгэйхэн байдал тохёолдонхой. Бүхы һалбариннуудай продукцин үйлэдбэрилгэнь нилээд доошолбо. Россин һаалинин малай хүргэлтэнь найман жэлээр гэдэргээ сухаряа,— гэжэ тэрэ үгээ эхилбэ.

— Мүнөө элшэ хүсэн болон шэнгэн түлишын үнэ сэнгэй нула табигдажа эхилхэдэнь, хүдөөгэйхидэй байдалынь улам муудаха. Мүнөө манай республикын хүдөө ажахын һалбариннуд айхабтар ехэ үридэ орожо байна. Эдэ үри шэрнеэ хайшан гээд бусааха ёһотой болоно-бибди? Байгша оной үнгэрһэн табан һарын хугасаа соо республикын ажахынууд аяар 1 миллиард 3 миллион түхэригэй үридэ оробо. Эдеэ хоолой ехэнхи зүйлнүүдые сезоноор үйлэдбэрилдэг, үдэр бүри һүнһөө бэшэ ондоо продукци худалдадаггүй колхоз, совхозууд, эблэлнүүд, нэгэдэлнүүд саашадаа хайшан гээд ажамидарха болоно гээшэб? Энэ жэлэй абтаха ургасаар гү? Хүдөө ажахын түүхэй эд болбосоруулдаг, буйлуулдаг промышленна предприятинуудай маниие «дарладаг», «баһадаг» байдалые хэншье болюулхые оролдоногүй, һананагүй, бодомжолногүй. Удахагүй нооһо хайшалалга эхилхэнь. Зарим ажахынууд «сагаан алтаяа» тушаахадаа, үри шэритэеэ тоосохобди гэжэ һанана. Харин нүхэр Альцман нооһо тушаан абадаг фабрика соохи зарим цехүүдээ үмсэлөө гээд дуулдана. Иимэ үмсын болгогдоһон цехүүдэй нооһыемнай хайшан гээд, ямар сэнтэйгээр абахыень хэн мүнөө мэдэнэб?

Үглөөнэй хэдэн ажахынуудаар ябажа ерэзб, хүдөөгэй олохон хүнүүдээр уулзааб. Хүдөө һууринууд һалаха һандарха туйлдаа хүрөө гэжэ зон мэдүүлнэ. Тэрэнь зүб. Сэнгүүдэй һуула табигдахадань, промышленна продукци үйлэдбэрилдэг предприятинууд машина, техникэ, элдэбын оньһон түхеэрэлгэ болон барилгын хэрэгсэлнүүдэй үнэ сэнгынь 30, зариманинь бүришье дээшээ 70—80 дахин үнэтэй болонхой. Тэрээнһээ гадуур хүдөө ажахын түүхэй эд буйлуулан болбосоруулдаг промышленна предприятинуудшье өөнэдынгөө талаһаа баһал ашаг олзоёо ехэ болгохые оролдоно. Хүдөө ажахыда мүнгэ урьһалдаг финансова органуудшье урьһаламжа үгэһэн мүнгэиһөө ехэ процент абажа, маниие бага бэшээр мэхэлнэ. Иигэжэ байхадань, колхоз, совхозууд мүнөө һалаха туйлдаа хүрэнхэй. Бүхэроссин зүблөөн дээрэ нимэ жэшээ хэлэгдээ. Калужска областийн «Заря» совхоз жэлэй өхиндэ бутараи таража, зөөри зөөшээ хубааһан, фермернүүд болоһониинь фермернүүд болоһон, бэшэниинь үмсөөрөө гараһан, заримашуулынь газар уһаяа худалдаад, нютагһаа нүүжэ, ондоо тээшээ ябаһан байна. Мүнөө эндэ ямаршье үйлэдбэри эрхилэгдэнэгүй, хабарай тарилгашье үнгэргэгдөөгүй, бүхы байһан дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэд, хүдөөгэй багшанар зөөжэ гаранхай. Эндэ юу хэлэхэеэ һананабши гэхэдэ, техникэеэ үрдижэ абаһаниинь шадалтай нэрэтэй, бэшэ эониинь хаанаһаа туһаламжа хүлеэхэ болоноб? Хүдөөгэй багшанар, соёлой, худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд, пенсионернүүд нэн түрүүн колхоз, совхозноо туһаламжа эридэг бэшэ аал? — гэжэ элидхэлшэ мэдүүлбэ.

Саашань тэрэ хүдөөгэйхидэй салин түлбэридэнь тогтоходоо, иимэ нэгэ һонирхолтой баримта дурдаһан байха юм. Байгша ондо промышленностьда хүдэлдэг хүн бүхэн һара бүхэндэ мүнөө 3320, хүдөө ажахын хүдэлмэришэн 1235, тэрэ тоодо совхозой гэшүүн 1179, колхозник 1032, транспортда ажалладаг хүн 3495, барилгашан 3565 түхэриг абана. Энэнь юу харуулнаб гэхэдэ, хүдөө ажахын һалбариннуудта хүдэлдэг хүдэлмэришэн бэшэ һалбариннуудта орходоо 2—3 дахин доошоо салин абана бшуу. Материальна зөөриин нөөсэнь бага болонхой. Тезд хэн зөөри үгэжэ, хүдөөгэйхидтэ туһаламжа үзүүлхэб? Бүхэроссин зүблөөндэ хабаадагшад энэ асуудал Россин финансын министр нүхэр Барчугта хандахадань, тэрэ тодорхой харюу үгөөгүй.

Республика дотор үйлэдбэрилэгдэһэн мяхан, һүн болон үндэгэнэй гаргашьень бүтүүлхын тула мүнөө дотаци болгогдохо бүхыдөө 2 миллиард 900 миллион түхэриг мүнгэн хэрэгтэй болоно. Энэ ехэ мүнгэнэй хаанаһаашье үгтэхэгүй байһаниинь эли. Тиимэһээ энэ мухардалгаһаа гарахын тула хүдөөгэйхид бултадаа нэгэн һанал бодолтойгоор хүсэ шадалаа, арга боломжоёо нэгэдэхэ хэрэгтэй. Россин 20 областийн түлөөлэгшэд буһалгаа үнгэргэхэ байһанаа мэдүүлбэ. Иимэ саг зуурын хэмжээ абаһанай ашаар Кемеровскэ областийн ажахынуд мүнөө гүрэндэ литр һүеэ 15 түхэригөөр, Тверийн колхоз, совхозууд—20 түхэригөөр худалдадаг болонхой. Харин Буряад ороной һаалишад оройдоол 6 түхэригөөр тушаана гэжэ нүхэр Болонев хэлэһэн байна.

— Һүнэй комбинат һүүлэй үедэ манай тушааһан һүн дээрэмнай баяжажа эхилэнхэй. Эдэнэр 6 түхэригөөр худалдажа абаһан һүеэ уһантай холижо худхаһанайнгаа һүүлдэ магазинда худалдахадаа, 18 түхэригөөр наймаалдаг болобо. Иигэжэ олзо оршо оруулдаг болоһон комбинадай директорэй һарын салин 8 мянган түхэриг, харин ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй 2—3 мянган, Тарбагатайн районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан оройдоол 800 түхэриг салин абана бшуу. Энэмнай үнэн ябадал болоно гээшэ гү?

Үмсын ажахынуудта адууһа мал олошороо гэжэ нүхэр Шевченко, хаанашье үгэ хэлэхэдээ, ходо мэдүүлдэг. Би өөрөө хүдөөдэ байхадаа, эдэнэрэй яажа хүдэлдэгыень харадагби. Хэрбээ үмсэдөө 5 үнеэтэй һаа, тэдэнээ юугээр эдеэлүүлхэ байнаб? Үсэгэлдэр хотын түбэй дэлгүүр дээгүүр ябахадамни, ганса гахайн мяхан худалдаанда табигданхай. Энэмнай юун бэ? Тэжээлэй олдохоёо болиходонь, хүн зон газаагаа байһан гахайнуудаа үүсэлжэ эхилбэ бшуу. Саашаа үшөө юун болохоб? Мүнөө малаа үүсэлээд, үглөөдэр юугээ эдихэ зонбибди?

Республикада өөрын мэдэлэй зөөри үгы гэлсэдэгбди. Хотын үйлсэнүүдээр хари гүрэнэй хүнгэн автомашинануд хараа байса олошороо. Эдэ машинануудые «модон» солхообороо худалдажа абаһан болоно гүбди? Үгы. Республикын гол баялиг—ангай арһа шүрбэһэн, минеральна үтэгжүүлгэ, барилгын модон, промышленна продукци гэхэ мэтэшэлэн бартерна андалдаанда эльгээгдэнэ. Энээндэ хорилто хэжэ шадаха арга бин гээшэ гү?—гэжэ элидхэлшэ, республикын дээдын засаг түрын захиргаанай хүтэлбэрилэгшэдтэ хандан, асууна.

— Иимэ байдалһаа таряашад, хүдөөгэй зон эсээ. Манай фермернүүд мүнөө тон ехэ зоболондо дайрагданхай. Колхоз, совхозой үгы һаань, эдэнэр яаха байнаб? Эдэнэртэ баазашье, үбэлжэхэ мүртэй буусашье, мүнгэ зөөришье, хайшаа, юу захихаяашье мэдэхэгүй байна ха юм. Тиимэһээ хамтынгаа ажахынуудые хараажа, дороможолхоёо болижо, тэдэнээ дэмжэхээр саг хүрэжэ ерэз бэшэ аал?—гээд тэрэ түгэсхэлдөө хандаба.

АЖАМИДАРХА АРГА БЭДЭРХЭ

Пленум дээрэ үгэ хэлэхэ дуратайшуул ехэл олон байгаа. Сагай бага байһанһаа зарим хүнүүд үгэ хэлэхэеэ арсаба. Түрүүлэн Үнэгэтэйн совхозой профкомой түрүүлэгшэ, Бүхэроссин зүблөөндэ хабаадалсаһан Л. М. Мурзина үгэ абахадаа, хүдөө ажахын мүнөөдэрэй байдалаарнь һанаагаа зөбожо байһанаа мэдүүлээд, республикын правительство энэ талаар юундэ һаналаа табидагүй юм гэжэ хүтэлбэрилэгшэдтэ хандаа. Элидхэл дотор хэлэгдэһэн эдэ бүхы эрилтэнүүдые гансал республикын Министрнүүдэй Совет шиндхэхэ уялгатай гэжэ тэрэ хэлэһэн байна.

Тарбагатайн районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ М. В. Михалев иигэжэ хэлэбэ:

— Гай тодхор тухай ото хэлэһээр хэлэмнайшье холошобо. Манай республикын правительствын мэдэлэй мүнгэ зөөриень би һайн мэдэхэб. Эдэнэртэ тиимэ элбэг үлүү мүнгэн үгы. Зүгөөр салин түлбэрине гуримшуулха талаар правительство өөрынгөө «нюур» харуулха ёһотой. Промышленностьда хүдэлдэг хүн бүхэн һарадаа вдагыень 10 мянган түхэриг абана бшуу. Энэ мүнөөдэр абтаха тогтоол соогоо хүдөөгэйхидые саашаа дороможолхыень болюулха тушаа мэдүүлэл оруулха хэрэгтэй. Пленум дээрээ буһалгаа үнгэргэхэ гэһэн шиндхэбэри абаха ёһотойбди.

— Элидхэл дотор манай һалбари тухай нэгэшье үгэ хэлэгдэбэгүй,—гээд «Птицепром» нэгэдэлэй генеральна директор А. В. Пахеев шүүмжэлхы ёһоор онсолбо. —Эгээл мүнөө үедэ шубуу үсхэбэрилхэ хэрэг тон хүшэрхэн болоод байнхай. Бидэ тон үнэтэй холимог гурил хэрэглэдэг зон гээшэбди. Урда жэлнүүдтэ манай фабрикануд аша үрэтэйгөөр, олзо оршотойгоор хүдэлдэг һаа, мүнөө жэлдэ бултадаа гарза үридэ оронхойбди. Байдалнай үшөө хайшаа болохо юм? Республикын хүтэлбэрилэгшэд мүнөө болотор Буряад ороной хүдөө ажахын саашанхи хүргжэлтын программыень гэхэ гү, али концепцыень тодорхойлжо, манда үгөөгүй. Жэшээлхэдэ, бидэ хэды толгой эхэ тахяа харуулһалха ёһотой болоноби-бди? Иимэ программын үгы дээрэһээнь, мүн тэжээлээр дуталдаһанһаа боложо, томо болоһон тахялагаа нишэтишэнь дуратай хүнүүдэй олдобол, худалдажа захалбабди. Нэгэдэлэй мэдэлэй, жэлдээ 3900 килограммһаа дээшэ һүүгэдэг 2000 үнеэдээ үгы хэхэмнай. Һаалишадай оролдожо һааһан литр һүыень оройдоол 4 түхэригөөр худалдажа абахадань, үнеэдые мүнөө барилһанай хэрэгтэй болоно.

Үндэгэн тухай хэлэбэл, мүнөө складуудтамнай 3 миллион үндэгэн миин хэбтэнэ, Үнэтэй гээд, хүнүүд худалдажа абахаяа болинхой. Хайшан гээд ажамидархаб гэһэн асуудал гансал мүнөөдэр манай һанаае зобооно.

АПК-гай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Зэдын райкомой түрүүлэгшэ, Бүхэроссин зүблөөндэ хабаадалсаһан Ц-Д. Д. Доржиев үгэ хэлэхэдээ, Москвада үнгэргэдэһэн зүблөөндэ Россин Президент, вице-президент болон бусад үндэр тушаалтад суглаае тоогоогүй, хүндэлөөгүй дээрэһээнь буһалгаа үнгэргэхэ тушаа бултадаа шиндэһэн тухайгаа сугларагшадта дуулгаба. Зэдын райондо байгша ондо 70 миллион түхэриг урьһаламжа болгогдон үгтөө. Тезд энэ мүнгэ зөөреэрнь хайшан гээд ажамидархаб? Районой фермернүүдтэ мүнөө 10 миллион түхэриг баһа урьһаламжа үгтэһэн байна. Эдэнэр энэ мүнгыень ехэ процентэйгээр абаад, һөөргэнь бусаажа шадаха гү? Иимэ хүндэ байдалда ороһон хүдөөгэй ажалшад һаналаа нэгэдэн буһалгаа үнгэргэхэдөө, хүсэ шадалаа харуулха ёһотой гэжэ тэрэ түгэсхэлдөө мэдүүлээ.

Буряад Республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов:

Ветерануудай, үбшэн үлбэр зоной ажабайдал мүнөө үедэ хэсүүхэн болонхой гэжэ булта мэдэнэбди. Үнэ сэнгүүдэй ургалтын сагта нимэ зондо хэн туһалхаб? Ажалдажа байгаа үхибүү, дышь, наһанайнгаа амаралтада гаратараа хүдэлһэн түрэл предприятинь гү? Тезд үхи хүүгэдтэй гү, али тэдэнь үндэр наһатай эжы, абаяа тэдхэхэ гэжэ мэдэхэгүй олон газараар ажал һэлгэһэн хүнүүд гү? Иимэ эрхэ байдалда орхисооной үбгэд, хүгшэд угаа олон олдохол. Эдэнэр лагаад ажамидарха болоноб?

Би мүн лэ ветеранби, мүнөө дала наһанай дабаанаб. Зарим үндэр наһатайшуулда орходоо байдалнай һураггүй дээрэ ха гэжэ бодомжолдогби. Наһанаймин нүхэр Надежда Степановна мүн лэ амаралтада. Һаяшаг пенсиеэ абахаяа ошоходоо, 2.260 түхэриг абаад ерээ, Би 3.500 түхэриг пенси абанаб. Энэмнай хадаа түрэл комбинадаймнай нэмэлтэ түлбэри хэһэнэй ашаар нимэ болотороо ехэ болобо бшуу. Нарин сэмбын комбинат Надежда Степановнада пенсидэнь нэмэлтэ 500 түхэриг, намда үшөө схээр үгэнэ юм. Иигэжэ манай байдал мүнөө үедэ яһала таталюургүйхэн гээшэ. Гадна комбинадай хүдэлмэрилэгшэд Евгения Федоровна Горькова, Октябрина Очировна Очирова саг үргэлжэ саахар, гурил, һүнэй, ургамалай тоһо, һүн асаржа үгэдэг, үгышье һаа, дуулгахадань, аша хүүгэдээ эльгээнэбди, Түрэл комбинадаймнай хамһабариин ажахыһаа һүн долоон хоногой нэгэ удаа таһалгаргүй асарагдадаг. Хүнгэн промышленностийн хүдэлмэрилэгшэдэй һаяхан үнгэргэгдэһэн һайндэртэ бидэндэ арбан багса нооһон утаһа бэлэглээ. Пальто оёхо бүд, элдэб һайхан ушарта полотенци гэхэ мэтээр бидэнээ баярлуулжал байгша. Үндэр наһатайшуулаа мартадагүйдэнь халуун баяр баясхалангые нарин сэмбын комбинадай коллективтэ, нэн түрүүн директортэ — Клавдия Павловна Альцманда хүргэнэб. Би тэрэниие үшөө залуухан басаган байхаһаань хойшо мэдэхэб.

Миниин хоёртойхон байхада түрэһэн эхэм үбшэлжэ гээгдэнэн юм. Тарбагатайн районой Доодо-Жирим нютагта ахаяа, дүрбэн эгэшэнэрээ дахажа, абгай, абгын туһаламжаар үндыһэн зон гээшэбди. Хорото нэгэнэй табиһан түймэрэй дүлэндэ гэр байрамнай, хубсаһа хунарнай дүрэжэ, үншэрһэн эсэгэмни землянка малтаад ажаһуудаг бэлэй. Удааншье иигэжэ байгаагүй, ажабайдалда дарагдаһан, хэндэшье хорө хүргөөгүй таряашан эсэгыемни НКВД-гэй хүдэлмэрилэгшэд туужа абаашаад, буудаһан юм. Ямар гэм зэмын түлөө алуулһанаа тэрэ ойлгожо үрдеэшьегүй ха. Эх, даа. Юрын таряашан тэрэ юрьеэн соо юугээ ойлгохоб даа. 1942 ондо Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордоо һэм. Ябаган сэрэгтэ младша сержант нэрэ зэргэтэй дайлалдааб. Смоленск шадарай байлдаанда ехэ хүндөөр шархатажа, 2-дохи бүлэгэй инвалидаар, тулгуур туланхай түрэл нютагаа бусаа һэм. Иигэжэ 1944 оной апреллин 13-да армиһаа табигдаһан болоноб, Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадта хүдэлжэ байгша нүхэрни Осип Минаевич Ильин намайе дуудажа, би Улаан-Удэ ерээд, энэ комбинадта 1946 онһоо эхилжэ аппарадуудые заһабарилагшаар ажаллааб. Гушан табан жэлэй туршада эндэ хүдэлөөб. Миниин байхада гурбан директор һэлгэлдээ, гурбадахинь Клавдия Павловна Альцман болоно гээшэ. Миниг нэгэ жэлэй туршада энэ комбинадта механигаар ажаллажа байтараа, өнэ шадабаритай бэрхэ басаган комбинадай директорээр гансата томилогдоо һэн. Ударидажа шадаха түрэхын бэлигтэй, шуран, бэрхэ байһандань зон этигэһэн ааб даа. Нээрээшье, тэрэ гэһээр ажалшадай байдал һайжараа. Гэрнүүд, үхибүүдэй гуламтануд, хамһабариин ажахы гэхэ мэтээр бодхоогдожо, бидэндэ, комбинадай ажалшадта аятай болоо. Нютагһаа һамга абана, хоёр үхибүүтэй болоод байтараа, болбосон түхэлэй байрада ороо һэмдэ. Надежда Степановна аппарагчида мэргэжэлтэй, нооһо эзэрдэг аппарадуудые хинажа хүдэлөө. «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орден, Ажалай габьяагай медальнууд

КОМБИНАДНАЙ ТУҺАЛНА

Дэлгүүр: үнэ сэнгүүдэй асуудал

АХА НҮХЭДҺӨӨ ГЭЭГДЭНГҮЙ...

Бүри 80 гаран онуудай хуушаар түмэр замай транспорт буксова аргаһаа роликово подшипнигуудые хэрэглэхэ гүримда хаа хаанагүй үргэнөөр орожо эхилхэдэ, Улаан-Удэ станциин вагонно деподо шэнэ цех эмхидхэгдээ юм. Вагонуудай, локомотивуудай мөөрнүүдтэ үргэнөөр хэрэглэгдэдэг роликово подшипнигуудые заһабарилдаг участогта дүршэл ехэтэй, даажа байһан ажалдаа тон харюусалгатайгаар хандаг хүнүүдые олоной дундаһаа шэлэн абаха хүдэлмэри предприятиин цех бүхэндэ үнгэргэгдөө һэн. Энэ шухала участок вагонуудай мөөрнүүдые заһабарилдаг цехэй мэдэлдэ оруулагдаа. Шэнэ участогай хүдэлмэрине эмхидхэхэ, оньһон түхеэрэлгээр гуйсэд хангаха харюусалгатай энэ хүдэлмэрине цехэй ахалагша мастер Куприян Леонтьевич Васильев тон бодомжотойгоор эмхидхэхэ һэн. Шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшын аша оролдолгоор роликово подшипнигуудые заһабарилха участогай байшангые түхеэрхэ хүдэлмэри охорхон сагта бүтээгдэ.

Үйлэдбэрийн шэнэ участогта хүдэлжэ байһан заһабарилагшад урдахи зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлдэг, тэдэнэй гэмээр нэгэшье вагон һааталда ороогүй гэжэ мэдээсэ. Эндэхи слесарьнүүд цехэйнгээ захил бэелүүлхэһээ гадна, ПТОдо халаан бүхэндэ хэрэглэгдэхэ подшипнигуудые олоор эльгээжэ байдаг гээшэ.

Роликово подшипнигуудые заһабарилдаг участогта ороходо уужам салуу, депогой эгээл сэбэр газарнуудай нэгэн гэжэ абаһаар обёорхоор. Эмхидхэгдэһэн саг һаа хойшо Виктор Павлович Ульяненко, Юрий Михайлович Яковлев гэгшэд суг ажалладаг нүхэдтөө жэшээ харуулан хүдэлдэг. Бригадирнууд Валентина Монсейко, Татьяна Франчукова гэгшэд эндэхи заһабарилагшадай бүхы ажалые һайнаар эмхидхэхэ хэрэгтэ анхаралаа табижа, участогайнгаа амжалтада өөһэдынгөөшье хубитые оруулалсадаг гэжэ олондо мэдээжэ.

Дүрбэдэхи разрядай слесарь Алексей Цыбульский наһаараа залуушье һаа, дүй дүршэлтэй аха нүхэдһөө дутуугүй һайнаар хүдэлжэ ябаһа. Залуу хүбүүн эндэ хүдэлжэ байһанаа сэрэгэй уялгата албаная мордоһон юм. Тэрэнээ дүүргэһэнэй удаа түрэл болоһон ажалша коллективтээ бусажа ерээд, залуугай сог залитайгаар хүдэлжэ ябана.

Д. ХУБИТУЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭГ'Э: А. Цыбульский.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҮНЭТЭЙГӨӨР ХУДАЛДАЖА АБАҺАН ААД...

«Нөөсэ... хармаан хахалхаа һанана» гэһэн үгэ бии гү? Республикын олон предприятии, нэгэдэлнүүдэй түлөөлэгшэд энэ үгүүлэл-тобшолол өөһэдтөө хэрэглэхэ аргатай. Юуб гэбэл, складуудтань хэрэглэмжэдэ ороогүй, тодхогдоогүй 76 миллион түхэригэй эд хэрэгсэл, оньһон түхеэрэлгэнүүд хэбтэнэ бшуу. Ажахын харилсаануудай таһалдаха тума эдэ түхеэрэлгэнүүдые хабсаргахань, ашаглахань бэрхэтэй болоно байна.

Промышленностийн базова һалбариннуудта тодхогдоогүй түхеэрэлгэнүүд — элшэ хүсэнэй, үргэдэг-транспортна түхеэрэлгэнүүд, түмэр отолдог станогууд илангаяа олон.

Гусиноозерскын ГРЭС-тэ 11,5 миллион түхэригэй оньһон түхеэрэлгэнүүдэй хабсаргалта удааруулагдана. Гол түлэб 6-дахи энергоблогой саг соогоо ашаглагада тушаагдаагүй дээрэһээ иимэ юумэн болоно. 2-дохи ТЭЦдэ энэ талаар байдал һайн бэшэ. Түгнын шулуун нүүрһэнэй уурхайда 1990 онһоо хойшо 5 миллион түхэригэй түхеэрэлгэнүүд, тэрэ тоодо 3 миллион түхэригэй хүсэ ехэтэ экскаватор хэрэглэмжэдэ оруулагдаагүй байнаар.

Тодорхой тоонуудые дурдамаар. Тусхай шалгалтын һүүлээр согсолоод үзэхэдэ, түмэр отолдог 26 станок, дархалалгын-хэбэй 10 машина, 54 насос, полиграфическа 14 түхеэрэлгэ үлүү гараһан мэтэ хайша хэрэг орхигдонхой.

Иимэ байдалай ушар шалтагаан ямар бэ? Эзэн буса хандасаһаамнай эхитэй, теэдшье экономикодо али талын һандаралай боложо байхада, иимэ үзэгдэл үлүү гайхалгүй ха. Гэхэһээ гадна батаалагдаһан проектын, технологийн дахинаа хубилгагдахадэ, оньһон түхеэрэлгэнүүдэй захилай ёһоор асарагдаагүй ушарта, мүн алдуутай захилнуудые хэхэдэ, үлүү түхеэрэлгэнүүд олошорно ха юм.

Жэшээ бэдэржэ, холо ошолтогүй. Барилгын «БАМтоннельстрой» управлени алдуутай захил хэжэ, аяар 92 мянган түхэригэй үлүү түхеэрэлгэ абаһан байна. Мүнөө тэрээнээ яахаашье мэдэнгүй. Селенгинскын ЦКК-гай нэгэ объектын проектын хубилгагдахада, 507 мянган түхэригэй энергетическэ түхеэрэлгэ огто хэрэггүй болобо.

Манай экономикодо валюта дуталдана гэжэ мэдээжэ. Гэхэ зуура складуудта хари гүрэнүүдһээ асарагдаһан түхеэрэлгэнүүд муудаһаар, жэбэрһээр. Аяар 4 миллион түхэригэй гээд тодорхойлмоор. Хитадһаа асарагдаһан гофроагрегат, Чехословакиһаа — насосууд, Индиһээ — хэблэлэй машина, эд. хубсаһа оёходо хэрэгтэй пресс гэхэ мэтэ.

Эдэ бүгэдэ баялигай саашанхи «хуби заяан» ямар гээшэб? Ехэнхи түхеэрэлгэнүүд лаба хээбэшье тодхогдохо, хабсаргагдаха аабза гэжэ найдая. Үлүү гараһанинень андалдаа-һэлгэлдээндэ гү, али худалдаанда оруулха хэрэгтэй.

А. СОТНИКОВ,
Буряад Республикын Госкомстадай мэдээсэлэй-социологическа албаниие хүтэлбэрилэгшэ.

АДУУШАН ХҮБҮҮН

Ажахын эрхим адуушан Анатолий Должитович Аранжилов олон жэлдэ Бүргэдэ худэлнэ. Бага наһанһаа Толя хүбүүн адуу моридто дуратай хадаа энэ мэргэжэл шэлээ юм. Тэрэнэй хараһан адуун һүрэг тобир тарган байдаг. Тэрэ адуун һүрэгөө зундаа ногоо һайнтай холын бөлшээрнидэ, бэшэ сагтань хагдатай, уһатай газарта адуулдаг зан-шалтай. Анатолий Должитович оролдосото ажалайнгаа түлөө Москва, Санкт-Петербург ошохо путевкоор шагнагдаа юм. Мүнөө сагта залхуураагүй һаа, газар абаха, мал олоор бариха аргатай болобо ха юм.

С. ЦЫБЕНОВ.

Захааминай аймаг.

МҮНӨӨ ҮЕЫН ШУХАЛА АСУУДАЛ

ОМГИДРОМЕ-ресс-түбэй хүтэлэ А. Шуваловай нэй ёһоор, Росы газар дээрэхи ре һаянай нормоо орожо байна. Зүүн Сибирь бо-Дурна зүгтэ тэбага болоно. Бо-рээ бүхы Росси нухэндэ оронхой Шувалов онсолон б.

й нүхэнүүд бо-отатай бороонуул, арилай хаа хаа-убилалга, АЭС-ргаһан үлэгдэл-радиоактивна эр хорлогдохо дэлхэйн нюруу ундэ металлнуу-аралга, нестицин-хорлолго, уһа хаталга, бузар-дэлхэйн океа-нэй ёһэ болол-го, сүл губинуудай улам ехэдэлгэ, уһан болон агаарай нонно бүридэлэй хубилалга, ой модонуудай хоролго, кислородой бага болохо аюул гэхэ мэтэ гай тодхор год түлэб хүнэй өөрынь ажал ябуулгаар үүсхэглэжэ, хүн түрэлтэнине эдэ бүгэдэһөө хосорхо бодото аюул хүргэжэ байна.

Айхабтар шэрүүн ган гасуурнууд һүүлэй табин жэлэй туршада 10 дахин олошороо, үернүүд, мүн тэдэнине үүсхэдэг ехэ һалхи шуурганууд хоёр дахин ехэ болоо. Үнгэрхэдөө газарай хүдэлэлгэ олошоржо, ехэ хүсэтэйгөөр үэгдэлдэг боложо байна.

Муухай эһэ тортогой ехэ хэмжээгээр гаргагдахадань, тэрэнь дээшээ дэгдэн, атмосферэдэ туламнашоод байдаг болонхой. Энээнһээнь уламжалан, дэлхэйн уларил урданайхиһаа дулаан боложо байнхай. Тиин энэ дулаанһаа мүльһэтэ далайнуудай хайлажа эхилхэ, үерлэхэ аюул бии.

Иимэ ехэ аюулнууд бии болоод, хүн түрэлтэн ухаа орожо, байгаалидаа хаа хаанагүй гамтайгаар хандадаг болохонь бэзэ гэхэдэ, тиимэ юумэн үзэгдэнэгүй. Хүн гээшэ бэлээр һанаа орохогүй хадаа гэһэн тобшолол хэлтэй болоно. Байгаалиин арга боломжонь хизаарлагданги гэжэ үшөөл һайн ойлгоногүйбди. Байгаалиин баялиг дуурһашагүй шэнгеэр аашалалданабди. Хамаг дайда дэлхэйгээ шэнжэлэн ашагта малтамалнуудые бэдэрэн оложо, хомхой хобдогоор малтан гарганабди. Бүмбэрсэг дэлхэй гээшэ арбуз шэнги, тэрэнине хаанаһаанишье отоло—улам бага боложол байха гэжэ ойлгохоор болоолди даа.

Дээрэ дурсагдаһан бүхы аюулнууд тухай экологууд болон географууд хэдэн арбаад жэлэй урда тээ уридшалан хэлэжэ эхилһэн юм. Бүри тэрэ шоро муута СПИД-эйшье бии болохоһоонь 15 жэл урда тэрээн тухай хэлэгдэһэн. Дэлхэйдэ ямаршье үлүү юумэн байдаггүй. Харин бидэнэр халдабарита үбшэнүүдые усадхаха гэжэ һайн юумэ хэхэдээ, тэдэнине үүдхэдэг олон вирус үгы хэжэрхёобди. Тиин тэдэнэй сүлөөлһэн һула газарта СПИД-эй вирус үдэжэ дэлгэрээ. Харин халдабарита үбшэнүүдэй вирусүүдые огтолон үгы хэхэгүй, зүгөөр ехээр һуларуулаад орхихо, үгышье һаа орондонь хүнэй организмда аюулгүй тэдээндэ адли вирусүүдые бии болгохо байгаа бшуу. Тиин мүнөө энэ үбшэнине аргалха эм дом бэдэрхэдээ, медигүүдэй нэгэшье дахин алдуу хэжэ, тэрэнэй вирусые гриппэйхидэл адляар хубилгажархёо һаань, энэ үбшэн нюһа нёлбоһоор тарадаг болохо аюултай. Тингэбэлнь олон миллиард зонһоо 20 жэл үнгэрөөд байхада, нэгэ хэдыхэн лэ хүн үлөө һаа үлэхэ юм.

Гансал өөрынгөө аша туһые харадаг ябадал байгаалине һандаргалгын гол шалтагаанай нэгэн юм. Жэшээнь, юуншье боложо байг, түсэб лэ түбхын түрүүн дүүргэгдэхэ ёһотой гээд, урдань ой тайгаяа гамгүйгөөр хюдадаг байгаабди. Тиин манай ороной Европын хубидахи зарим хотонуудые тойроод 15 километр газарта һөөг бургааһанһаа бэшэ юуншье ургахаяа болишонхой. Отолһон модоёо гол мүрэнүүдээр урдахуулжа, тэдэнээ ехээр бузарлаабди. Электростанцинуудые барихадаа, водохранилищи нуудые бии болгоһомнай, ямар ехэ ой модон уһанай оёорто ороо гээшэб!

Зарим эрдэмтэд байгаалин хамгаалха асуудалаар заримдаа өөрынгөө зургаанай аша туһатай таарадаһан «тобшололнуудые» хэжэ үгэдэг байһандань шаналмаар.

Бүхы дээрэ хэлэгдэһэнһээ харахада, атомна дайнай аюулай буураһанай удаа мүнөө экологиин асуудалнууд гол шухала асуудалнууд болобо. Энээн тухай Бразилида болоһон уласхоорондын хуралдаан гэршэлнэ.

Николай РЕЙМЕРС,
биологиин эрдэмэй доктор.

УЛА БОЛОҺОН ЮУМЭ ҺЭРГЭЭЛТЭГҮЙ

Һанамжа

Һүүлэй үедэ элдэб эсын эльбэшэд, абаралшад, үзэлшэд, эмнэгшэд айхабтараар олошоронхой. Гэбэшье тэдэнэй ажал ябуулгань эрдэм ухаанда харша гэжэ үни тодоруулагданхай юм лэ.

Тэнгэриин одо мүшэд, планетэнүүд хүнүүдэй хуби заяанда нүлөөлдэг гэнэн ойлгомжо бүри эртэ урдын хараныы байдар сагта сөөһон юм. Тайлга тахигшад лэ гороскопуудые зохёоһон байна. Астрологи (зурхай) гээшэ эрдэм ухаантай нинтэ ямаршье юумэгүй гэжэ хоёргурбан зуун жэлэй урда тодоруулагдаһан юм. Галактинануд тухай хэлэлтэшьегүй. Харин тэдэнһээ аяар наана байдаг одо мүшэнүүд бидэнһээ асари холо газарта оршодог. Тиин тэдэнэй сасаруулһан гэрэлынышье олон олон жэл, заримдаа миллион, миллиард жэлнүүдэй үнэрһэн хойно бидэндэ хүрэжэ ерэдэг. Планетэнүүд дүтэ ааб даа. Зүгөөр газар дээрэхи юумэнүүдтэ тэдэнэй нүлөөлгэ айхабтар бага гэжэ тодоруулагданхай. Тиимэһээ замбуулинһаа абаһан эршээ холо газарта дамжуулнаб гэжэ гү, али уһан болон элдэб юумэнүүдтэ тэрэнээ оруулнаб гэжэ зарим аргашадай хэлэдэгынь мин лэ мэхэ юм.

А. Кашпировский тиимэ эди шэдитэ эршэ абанаб гэдэггүй. Харин хүниие ехээр этигүүлжэ шадабал, тиимэ хүнэй организмынь аргалхын шэнжэтэй бодос гаргадаг гэжэ хэлэдэг. Энэнь физикын хуули ёһонуудта зүришэдэггүй. Гэбэшье энэнь телесеансиуудые үнгэргэхэ эрхэ тэрээндэ олгоногүй.

Хүн зондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд эрдэм ухаагаар һайса шалгагдаһан зүйлнүүдтэ бэшэ, харин эрдэмдэ харша этэгээдүүдтэ үргэн харгы гаргажа байһандань халагламаар.

Хүн түрэлтэнэй гол ехэ туйлалтануудынь имагтал эрдэм ухаанай ашаар туйлагдаа юм лэ. Ороидоол зуун жэлэй урда тээ радио болон авиаци, телевидени, геннэ инженери, космонавтика, ядерна энергетикэ ба олон ондоо юумэн үгы байгаа гэжэ һанаял.

Үнгэрһэн арбаад жэлнүүдтэ манда бүгэдэниитын уялгата һуралсал бэелүүлэгдэһэн, тиин хүн зомнай барагсаан шахуу һайн эрдэм мэдэсэтэй байха гэжэ һанамаар байгаа. Тээд илангаяа байгаалиин эрдэмэй зүйлнүүдые мэдэхэгүй байдаг. Жэшээнь, жэл соо дүрбэн саг яахадаа һэлгэлдэнэб гэһэн асуудал абая. Би энэ тестые пэгэнтэ бэшэ хэрэглэнэби. Тиихэдээ бүри дээдэ эрдэмтэй хүнүүдшье энээндэ зүб харюу үгэдэггүй гэжэ хараһан байнаб. Һайн лэ һаа энэнь Газар Наран хоёрой хоорондохи зайн хубилһанһаа болодог гэжэ харюусадаг. Тээд Газарай эрьелдэдэг голой Наранай шугам туһаа ямараар хэлтыһэнһээнь тэрэ болодог гэһэн зүб харюу хэдэн зуун жэлэй урда олдоһон юм лэ. Иимэ эгээ юрын асуудалнуудта зүб харюу үгэжэ шадахагүй, маниие тойрожо байгаа дэлхэйе бүдүүн түлэбшье мэдэхэгүй, жэшээнь, атомай болон Замби түбиин бүридэл тухай, уг залгамжалалгын оньһон гэхэ мэтэ тухай юумэ мэдэхэгүй хүниие болбосоронги хүн гэжэ хэлэжэ болохо аал?

В. ГИНЗБУРГ,
академик.

Ц. ЖАМЦАРАНО МҮРГЭЛ ТУХАЙ

2

ИНСЭГЭЙНГЭЭ байгуулһан ухаанай баялигые шудалан ка зорилготой Монголой бу-соёлой бүлгэм «Угай бэшэг» газетэ гаргадаг болобо. Тэрэ-рүүшын дугаарынь 1991 оной нин 25-да монгол хэлэн дээрэ Баатар хотодо барлагдаһан ряад болон бусад монгол уг-тухай үнэтэй сэнтэй һонин алнуудай хэблэгдэдэг энэ га-мар нэгэн аргаар Буряад Рес-ада тараагдадаг болохо бээ айдаад, буряадай ехэ эрдэм-бээн Жамцарано тухай Г. САРАНЖАВАЙ статьяһаа нэ-г эндэ үгтэбэ.

ЦЭБЭЭН Монгол Арадай Нам-Ехэ хурал дээрэ үгэ хэлэ-бурхан шажанине ада шоо ө гол болгоигүй, тэрэнине ылэн шэнжэлжэ абаха гэ-ама ёһоор али ашагтай һай-тунгаан хэрэглэхэ хэрэгтэй м. Энэ үзэл бодолоо тайлба-ингэжэ хэлээ һэн:

хан Шэгэмүнний һургаалынь амитанние адли тэгшэ нигүү-үзэжэ, зоболонгһоо гэтэлгэн, анта байдалда оруулха гэ-аглашагүй энэрэнгы сэдьхэ-зэлэгдэнги байхаһаа гадна, бүгэдын нарин ушар шалта-үндэһөөрнь шэнжэлэн, үнэн ложо, үйлын үрэ ба хоёһон е номноһониинь маша гүн ба мүнөөнэй эрдэм ухаанда бэшэ, харин табтай зохидоор адаг юм». Тэрэнине бурха-мой нэрэ барижа булангир-шадай хазагайруулгатай хо-худхажа болохогүй. «Нам, эб-гэшүүд бурхан шажанай ушар шанар шэнжэ, ёһо сурталые мохоор шудалан танилсажа, тухай хэрэг шүүмжэлхэдээ, мэтэ тэмтэрхэгүй, буруу зү-бүдүүбшэлэн илгажа шадаха л һайн бэлэй» гэжэ «Монго-бисхалта залуушуудын эблэл ханай шажан», «Хүн түрэл-соёл эрдэм» гэхэ мэтэ ста-тьянуудтаа бэшэһэн байдаг.

Тэрэнэй нимэ үзэл бодолые хэтэрхэй хубисхалшад элдэбээр шүүмжэлжэ, шажан номнобо гэхэ мэтээр ада үзэжэ байһан юм. Ж. Цэбээн монгол үндэһэтэн ба шажан гэһэн асуудалаар баримталдаг үзэл бодолоо намын гэшүүдэй шүүмжэлэлтэй зэргэсүүлэн үзэжэ, өөрөө өөрынгөө үзэлые шүүмжэлхы ёһоор бодомжолжо байһан байна. 1931 ондо МАХН-ын Түб Хороондо үргэлжэлэн бэшэгтээ «Монгол улас орос, хитад, япон алишье уласта гэшхэгдэхэгүй. Тусгаар тогтоһон улас болон зогсохо ёһотой». «Социализмда дабшан орохо замынь болобол гүрэнэй зөөреэр али бүхэниие байгуулха ба кооперативуудые бии болгохо — нимэ хоёр зам һунган, нинтэм журамда орохо аргатай» гэһэн юм.

Зүүнэй нугалаатан тэрэнэй бэшэгые хэрэгсээжэ үзэнгүйгөөр үндэһэнэй дээрэнхи үзэл — панмонголизмые номногшо, шажанай толгой гэжэ ада үзөөд, тэрэ гэр оронһоо тусгаарлагдан гадаадада ябуулагдаа һэн. Ж. Цэбээн Ленинград ошоод, Зүблэлтэ гүрэнэй Шэнжэлхы ухаанай Академиин Зүүн эүгэй институдта эрдэм шэнжэлэлгын ажал хэжэ байгаа. Зүблэлтын Эрдэмэй академиин гэшүүн-корреспондентээр һунгагдаа.

Гэбэшье сталинизмын хамалга хардалга тэрэ эрдэмтэниие тойрожо гараагүй. 1937 ондо Х. Чойбалсан элидхэл хэхэдээ, «Японой тагнуул генерал Семеновой толгойлжо байһан Дагуурай правительстватай ...буряад Сампилон, Цэбээн Жамцаранов гэгшэд...» Монголые нинлүүлхэ гэжэ байһан гэжэ мэдүүлбэ.

Иимэл хэрэгээр Ж. Цэбээн баригдан, Сталинай хэһээлтын лагерьта хаягдан тамалагдажа, 1940 ондо 59 наһандань аминиинь үригдэһэн байна. Партиин XX съездын һүүлээр тэрэ сагааруулагдаа. 1991 ондо түрэһөөр 110 жэлэйнь ой Монгол, Буряад оронуудта тэмдэглэгдээ.

РОССИДА ХЭН ҺАЙН ҺУУНАБ?

Санкт-Петербургдахи И. Вознесенскийн нэрэмжэтэ финансово-экономическа институдай хүдэлмэрилэгшэд Россин Федерацийн 71 хотын ажабайдалые 58 зүйлөөр 1979 оной байдалтай сасуулжа үзэһэн байна. Тингэд олонхи зүйлоор эгээ һайн байдалтайнь Москвагай зон, удаань петербургынхид байна гэжэ тодоруулба. Жэшээнь, хотын нэгэ хүнэй жэлэй туршада эдидэг мяха, һү, загаһа, сыр, үндэгэн, овощ гэхэ мэтээр Москвада һуугшын хэрэглэһые 100 процент гэжэ харабал, тэрэнь Санкт-Петербургда 84, Мурмансида 81, Калининградта 79, Грознодо 45, Элистэдэ 47, Кызылдэ 46 процент болоно. Удаан хэрэглэлэй эд бараагаар (радиоприемник, телевизор, холодильник, угаадаг машина, хүнгэн машинаар) Петропавловск-Камчатский, Магадан, Мурманск хотынхид зуугаад процент хангагдаһан байхадань, Махачкала, Грозно, Элистэ хотонуудай зон эдээгээр 40—50 процентээр хангагдаһан байба.

Зүгөөр хүн зоной бэеын элүүрэй талаар Махачкала Грозно хоёр эгээл һайн байдалтай, харин Якутск, Кемеровэ хотонууд эгээн муу байдалтай гээ.

Экологиин талаар эгээл сэбэр хотонууд гэбэл, Курган, Тюмень, Шэтэ, Псков, эгээл муухайнуудынь Грозно, Липецк, Нальчик хотонууд юм байна.

Эгээл үсөөн гэмтэ ябадал Москвада, харин эгээл олониинь Хабаровск, Владивосток, Кызыл мэтын хотонуудта хэгдэдэг.

Юрэ хэлэбэл, хоёр нинслэлһээ гадна, Мурманск, Магадан, Южно-Сахалинск, Тюмень, Сыктывкар, Петрозаводск болон Калининград эгээл һайн байдалтай байна. Харин Элистэ, Махачкала, Грозно, Шэтэ, Улаан-Удэ, тэрэшэлэн Тамбов болон Кызыл социально-экономическа талаар эгээл гээгдэнги хотонууд болоно.

Н. ИЛЛАРИОНОВ,
экономикын эрдэмэй кандидат.

БУРЯАДУУД ТУШАА

Һүүлэй тоо бүридхэлэй ёһоор, Буряад Республикада хамтадаа 1.038.258 хүн гэхэ гү, али миллион бага гаран хүн һуудаг. Тэдэнэй 24 процентнь гэхэ гү, али 249.525 хүниинь буряадууд болоно. Буряад-Монголой АССР-эй бии болохо үеэр буряадууд республикын хүн зоной 55 процентнь байһан юм.

1970 ондо хэгдэһэн тоо бүридхэлөөр, буряадуудай 92,8 процентнь буряад хэлые түрэлхи хэлэмни гэһэн байна. 1979 ондо энэ процентнь 90,4 хүрэтэр, харин 1989 ондо 86,6 хүрэтэр доошолоо.

Манай республикада 138.456 хүн гэхэ гү, али буряад зоной олонхинь худөөдэ, харин 111.069 буряад хүн городуудта һуудаг байна.

Ц. ЛУВСАНОВ.

МОСКВА. Нюдэнэй үб. шэнгүүдые аргалдаг эрдэм-шэнжэлэлгын институдта хүүгэн нюдэнэй гэрэл мэдэрдэг ара талада айхабтар орёо нарин операцинуудые хэдэг болонхой. Эндэ һохор болохоёо байһан олон тоото хүнүүдые аргалдаг юм. 80-яад хүнүүдтэ операци амжалтатайгаар хэгдээ. Медицинын эрдэмэй доктор Г. Я. Столяренко нимэ операци хэдэг.

Тэдэнине хэхын тулада Г. Столяренко өөрөө ехэ нарин хирургическа зэр зэмсэгүүдые зохёон бүтээһэн байна. Тэдэнине бүтээхэдэнь, институдта сут худэлдэг нүхэдынь, Нижни Новгородой техникүүд ба Киевэй кооператорнууд хабаадаба. Операци хэхэ онсо шухаг онол арга зохёоһоной, зэр зэмсэгүүдые бүтээһэнэй түлөө Г. Столяренко 24 авторска үнэмшэлгэтэй, хэдэн патенттэй юм.

Г. Е. Столяренко нёдондо жэлдэ эрдэмэй доктор болоо һэн. Мүнөө тэрэ 37-той. Энэ хүн эрхим врач-хирург, конструктор ба бизнесмен болоодшье худэлхэ аргатай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. Е. Столяренко.

ИТАР-ТАСС-ай фотохроникo.

ОНДАТРА

...тра гэхэ гү, али ларзата үхэр хулгана уһан соо ...дээрэ амидардаг амитан юм. Бэень утаашаа—35 ...р, һүүлынь—28, Хойто Америкынһээ гарбалтай юм. ...н хэдэн орондо, тэрэ тоодо Россида угаа ехээр ...нхэй.

...ихабтар үдэсэтэй амитан. Мартһаа сентябрь боло-...ондатра 6 дахин түрэжэ болохо, тиихэ бүреэ 6—8 ...ргадаг. Мүнөө тэдэнэй арһанай сэнгэй улам ехэ ...байһан үедэ Россин зарим хотодохи айлнууд он-...хэбэрилжэ, нэгэ сезон соо 100 мянга гаран түхэ-...зо оруулна.

...й харууһаниинь балай хүндэ бэшэ. Ондатрые ...рбэлжэн метр талмайтай, түмэр сеткэтэй клеткэ ...гадаг. Тэрэннһээнь залгуулан, 30—50 литр уһа-...кейн бариха хэрэгтэй.

...ра уһанай элдэб ургамал, бүхы буртаг ба куль-...ргамалнуудые, модоной мүшэр, ороонһоной холисо, ...р тэжээл, овощ болон жэмэс эдидэг. Өөрын саад-...ой айлда нимэ юумэн злбэг байдаг. Мүн малай ..., һүнэй каша, жэжэхэн загаһа, дун хорхой бага-...эдюулбэл, ехэ һайн.

П. АНДРОЩУК.
гэртээ ан үсхзбэрилэгшэ.

УРДЫН СССР-эй Эрдэмэй академиие үлөөхэ, республикануудай Эрдэмэй академиимүүдэй хооронд охин холбоое таһалхагүй тухай асуудал онсо шухалаар табигдаһан байгаа. Эгээл тиимэһээ мүнөөнэй эрхэ байдалда академиин эрхэ, уялганууд, зорилгонууд тухай асуудал ороной Эрдэмэй академиин хамтын суглаанай зүблэхэ зүйлдэ оруулагдаа һэн. СССР-эй Эрдэмэй академиин президент Гурий Марчук энэ темээр элидхэл хэһэн юм. Тэрэнэй һанамжын ёһоор, холбоото ороной Эрдэмэй академиин нэгэдэлые үлөөхэ, тэрээндэ Россин Эрдэмэй академи гэһэн нэрыень, эрхэ, уялгануудыень һэргээн тэхэрюулхэ шухала байгаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: академигүүд Е. П. Велихов (зүүн гарһаа), Г. А. Арбатов энэ шухала асуудалаар һанамжануудаа хэлсэжэ байна.

ИТАР-ТАСС-ай фото.

ҮНДЭҺЭН СОЁЛОЙ АВТОНОМИ ДЭЭРЭТЭХЭ

Мэргэжэлтэдэй тооложо үзэһэнэй ёһоор, Россин Федерацида 400 шахуу хэлэн бии гэнэ. Амяараа хэлэтэн бүхэн өөрын гүрэн түрэтэй болохо ёһотой гэһэн зам холын хараагүй байна. Үсөөхэн тоото ба бага арадуудта гүрэн түрын бэшэ, харин национально-соёлой автономи олгобол эгээл таарамжатай гэжэ Россин мэргэжэлтэд тоолодог. Ондоогоор хэлэбэл, тэдэнэр түрэл хэлэндээ һургаха өөрын һургуулинуудтай, мүн ном зохёолнуудые гаргаха аргатай, өөрын театртай байха, радио болон телевиденеэр түрэл хэлэн дээрэнь дамжуулганууд хэгдэжэ байха ёһотой болоно.

А. УГЛАНОВ.

АКЦИНУУД ТУХАЙ ЮУ МЭДЭХЭ ХЭРЭГТЭЙБ?

Мүнөө хүнүүд арай гэжэ суглуулһан багахан мүнгээ инфляциһаа зарим тэдышье һаань хамгаалхын тулада акцинуудые худалдан абадаг болонхой. Гэбэшье элдэб һалбаринуудтахи компанинуудай акцинууд ондо ондоо хэмжээнэй олзо асардаг гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Энэнь тэрэ һалбариин, мүн тус компаниин байдалһаа дулдыдадаг.

Ямар компаниин акци худалдажа абахаб гэжэ шиндхэхын урда тээ акцинуудые худалдаха рекламна сонсхолнуудые һайса уншагты, акциһаа орохо олзо доходынь сасуулжа үзэгты, мүн «Коммерсантъ», «Экономика и жизнь», «Биржевые ведомости» гэжэ экономическа газетэнүүдые уншагты, танай шэлэһэн компанинуудые ямар зон хүтэлбэрилнэб гэжэ харагты, мүн мэргэжэлтэдээр зүбшэбэл һайн.

Бүхы мүнгөөрөө нэгэл компаниин гү, али нэгэ һалбаринн акцинуудые худалдажа абаһанай хэрэггүй. Хэрбээ тэдэнэй муудажа эхилээ һаань, панхаруутахадаа болохот. Ондо ондоо компаниин, һалбаринн акцинуудые абабал һайн.

Мүнгээ акцинууд болгоод, һанаагаа бү амарагты. Үнэтэ саарһануудай дэлгүүртэ, мүн экономикодо бүхы дээрэнь байдал ямар бэ гэжэ адаглан хаража байгты. Байдалай хубилаа һаань, акцинуудайнгаа пакедые зарим тэды хубилгаха, олзоёо тогтуурритайшаг болгохо аргатай байха бшуут.

А. СЕФЕРЯН,
МГИМО-гой Улахоорондын бизнесэй һургуулийн профессор.

БУДДЫН ШАЖАНАЙ НЭРЭ ТОМЬЁОНУУД

(ТООТОЙ ХОЛБООТОЙ ТЕРМИНҮҮД. ЭХИНИИНЬ МАЙН 19-нэй ДУГААРТА)

...гэнүүдэй

орон (букв. ...мест, шесть царств) ...чувств. Эдэнь ...бэ гэхэдэ, ню-...н, мүн үнэр мэ-...таниха, барижа ...ба зүн бэлигээрээ ...дэрэлнүүд юм.

...шадал — шесть ...тей (или искусств). ...эл: ёһолол (знание ...риличия), хүгжэм, ...барилдаан, бэшэг ...бэшэжэ шадалга), ...болоно.

...—седьмины. Нааһа ...долоон хоног үн-...ёһонь хүниие дур-

...эрдэни — семь дра-...ей всемирного мо-...кравартина). Эдэнь ...рдэ (круг), дээдэ сасагай һүлдэ тэмдэг, заан, морин, гоё һайхан хатан, эрдэни шулуун, эрхим нирба (казначей), эрхим жанжан (полководец) болоно.

Долоон бодн гэшэгүүн — семь ступеней совершенства. Эдэнь гэбэл: юумэ мартадагүй байлга, үнэниие таниг мэдэхэ шадабарн, ажал ябуулга, ханал (удовольствие), арюудхал, бэеэ һорилго (очищение, упражнение), бисалгал (погружение духа в созерцание), бүхы юумэндэ хамаархалгүй байлга (совершенное равнодушие) болоно.

Долоон һарын долоон — вечер седьмого числа седьмого месяца. Энэ үдэр һарын гараһан хойно эхэнэр болон басагад зүүндэ утаһа һабаршалжа, уран бэрхээр оёдог болохо шадабари гуйжа зальбардаг байгаа.

Найман аялга — восемь тонов, звуков музыки — в зависимости от материала, из которых сделаны инструменты. Эдэнь хадаа түмэрэй (жэшээнь, хонхын), шулуунай, хүбшэргэйн, далайн хулһанай (лимбэ, жэмбүүр), тыквын (жэмбүүр), шабарай (лимбэ), арһанай (хэнгэрэг), модоной абланууд болоно.

Найман һарын тэргэл — 15-ое число восьмого месяца. Энэ хадаа намарай тэн, үрэ жэмэс ба тараяа хуряалгын һаиндэр гэдэг.

Найман тахил — восемь жертв или принадлежностей жертвенника. Эдэнь хадаа гоё бүрхөөг, загаһад, арюудхамал уһанай амһарта, бадма лёнхобо, далайн дунгар, арюун утаһан (ондоогоор хэлэбэл, хэзтэһэн булан түхэлтэй һүлдэ тэмдэг), хюура туг (хоругвь) ба хүрдэ болоно.

Найман сүлөөгүй — восемь препятствий к освобождению духа из-под бремени материи. Эдэнь хадаа иимэ юумэнүүд боложо шэнэ түрэлөө ололго болоно: тамын амитан, бэрид, ухаа бодолгүй амитан, ута наһата тэнгэри. Гадна Буддын һургаалай тараагүй газарта гэхэ гү, али хилэ газарта түрэлгэ, мэдэрэлэйнь органуудай түгэс бэшэ байлга, буруу үзэлтэндэ хабаатай байлга (хэнэ хэрэгэйнгээ түлөө хожомой харюусалгые мэдэрхэгүй гэхэ мэтэ), Буддын үзэгдөөгүй орондо түрэлгэ мүн лэ найман сүлөөгүйн тоодо ороно.

Найман зоболон — восемь мучений. Эдэ хадаа хүсэһэнөө олонгүй байлга, хүсэхэ һанахагүй юумэеэ орхихо аргагүй байлга, үзэн ядадаг дайсантаяа ушаралга, энхэрэн дурладаг, хайрладаг нүхэртэеэ хахасалга, гадна түрэхын, үтэлхэ үбгэрхын, наһа барахын зоболонгууд болоно.

Найман гэшэгүүтэ санаар — восьмичленный обет. Эдэнь гэбэл: буруу хурилсалһаа арсалга, мүн юумэ хулуухаһаа, алахаһаа, худалаар хэлэхэһээ, арюидалгаһаа, һуниин сагта эдеэлхэһээ, бүжэглэн хатархаһаа, мүн үндэр орон дээрэ унтахаһаа арсалга болоно.

Юһэн түрэлхитэн, хамаг түрэлхитэн — человечество.

Арбан хоёрой эзэн — владыка двенадцати: эпитет солица.

Арбан эрдэни — десять достоинств, заслуг, которым обладает бодисатва.

Л. Д. ШАГДАРОВ,
буряад хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэ.

Соёлой һонин

АКАДЕМИГҮҮД ОЛОШОРЖОЛ БАЙГ ЛЭ!

Бидэ бэеэ маттана бэшэбди, байһан юумые байһан соонь хэлсэнэбди. Буряад арад тоогоороо үсөөхэншье һаа, бэлигтэй хүбүүд, басагадаараа олон гэжэ сууртай. Һүүлэй үедэ эрдэмэй элдэб һалбарийн академинүүдэй гэшүүн-корреспондентнүүд олошороо.

Педагогикын эрдэмэй академи хадаа Россин Эрдэм һуралсалай академи болгогдон хубилагдаа һааб даа. Энэ шэнэ академидэ һунгалта соносхогдоод, бодото гэшүүдтэ ба гэшүүн-корреспондентнүүдтэ кандидадуудай список Россин баншапарай һониной 19-дэхи дугаарай «Кафедра» гэжэ нэмэлтэ гаршаг доро тунхаглагдаба. Гэшүүн-корреспондентдэ кандидадаар дэбжүүлэгдэнэн 211 хүнэй дунда хоёр буряад бии. Тэдэ хэд бэ гэхэдэ, педагогикын эрдэмэй доктор, БГПИ-гэй профессор **Гармацырен** (гоёолойнь нэрэ Геннадий) **Цыденович Молонов**, Агада бүхы наһаараа багшалһан, тиихэдэ педагогикын эрдэмэй кандидат болоһон, мүнөө Россин Эрдэм һуралсалай министерствын Национальна һургуули шэнжэлгын институдай Агын филиалай толгойлогшо **Жигмит Тумунович Тумунов** гэгшэд болоно.

Россин Эрдэм һуралсалай академидэ һунгалтын болоходо, эдэ хоёрнай олохидой дуу абажа, гэшүүн-корреспондентнүүд болохонь болтогой! Буряад зоной дунда академигүүд олошоржол байг лэ!

Ц. ЦЫРЕНОВА.

Һаяхан Улаан-Удын оперо болон баледэй театр соо «Дунгар» гэһэн Зүүн зүгэй хатар, дуунай мүнөө үеын шоу-варьетегэй артистнууд концерт наадаяа анха түрүүшынхиеэ харуулба. Тодо хүгжэм доро хатарһан уран нугархай басагадые балетмейстер, Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Дандар Бадлуев хүтэлбэрилэ. Шоу-варьететэй солистнууд Светлана Бунеева, Владимир Борисов гэгшэд мүнөө үеын буряад, бусад дуунуудые гоёор дуулаба.

Энэ концертдэ «Лотос» гэһэн Зүүн зүгэй хатарай ансамблиин басагад хабаадажа, уран бэлигээ харуулаа. Түрүүшын хубинда бөө үзэлтэнэй хатар наадан олоной үзэмжэдэ табигдаһан байна. Режиссер Туяна Бадагаева энэ коллективэй нааданай найруулгые зохёон табина.

Хүн зоной эндэ олоор суглараһаниинь ансамблиин программын һонин байһые гэршэлээ. «Дунгар» бүлэгэй артистнуудта үнэн зүрхэнһөө амжалта хүсэнэбди.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: «Дунгар» гэһэн шоу-варьетегэй солистка Светлана Бунеева дуулана; «Лотос» ансамблиин хатарай үзэгдэл харуулагдана.

Д. АЛТАЕВАЙ фото-зурагууд.

АЛДАРТА БАЙГАЛДА

зорюулагдаһан Зүүн Сибириин совхоз-техникумүүдэй дэргэдэхи залуушуулай түбүүдэй зоной фестиваль һаяхан М. Н. Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-техникумэй спортын зал соо баярай оршон байдалда нээгдэһэн байна. Гурбан хоногой туршада үнгэргэгдэхэ фестивалиин һайндэртэ Хакасай (Абакан хотын), Шушенскын совхоз-техникумүүдэй, тиихэдэ Красноярскин эдеэ хоолой промышленностиин технологическа техникумэй һурагшад багшанартаяа айлшалжа ерээ. Тиихэдэ Ивалгын совхоз-техникумэй түлөөлэгшэд урригдаба.

Түрүүшын үдэр үргэлжэлһэн баяр зугаатай үдэшэ үхибүүд Улаан-Удын совхоз-техникумтэй танилсаа, М. Н. Ербановай нэрэмжэтэ музей хаража һонирхоо, Буряад Республика тухай мэдэхэ болоо. Үдэрэй 4 сагта эхилһэн найр нааданая үедэ айлшадта зорюулагдаһан концерт-наада хаража, буряад арадай хатар, дуунуудтай танилсаһан юм.

Буряад арадай ёһо заншалнуудые «Тоонто» гэһэн арадай фольклорно ансамбль харуулаа. Уран һайханай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, наһатай болоошье һаа, гоё һайханаар дууладаг В. Г. Доржиева «Түгнэ тухай» урданай дууе таталуулба.

Буряад, монгол хатарнуудые ансамблиин хореограф Дарима Найданова шадамар бэрхээр гүйсэдхэбэ. ВСГИК-тэ һурадаг Бутидма Ринчиндоржиевагай дуулаһан «Уужамхан Мозоймнай...» гэжэ урданай дуун олондо һайшаагдаа. Монголһоо ерэһэн айлшан Б. Энхтайванай дуулаһан «Дорны сагаан сар», дуран тухай монгол дуунууд халуун, альга ташалгаар угтагдаһан байна. Айлшадтай хамта концертдэ хабаадагшад ёохор нааданда дүхэриглэн ябаа.

Концертын номернуудые мүнөө үеын хатарнууд һэлгэнэ. Залуушуул соогой дорюунаар хатарһан байна. Ивалгын совхоз-техникумэй артистнууд эндэ бэлиг шадабарияа харуулба. «Каролина» гэһэн бүлэгэй хатаршад, дуушад мүнөө үеын зохёолнуудтай танилсуулаа. «Зунай саад» гэһэн бүлэгэй солистка Елена Филатова «Саһан ороо» гэһэн дуугаа зорюулһан юм.

Ивалгын соёлой байшангай дэргэдэхи шоу-варьетегэй хүбүүд мүнөө үеын шуран, түргэн хүдэлсэтэй хатарнуудые харагшадай үзэмжэдэ дурадхаба. «Хипхоп», «Бидэндэл адляар хэ» гэһэн хатарнууд огсом дорюун хүгжэм доро гүйсэдхэгдөө. Дуушад Людмила Доржиева, Александр Бетту гэгшэд залуушуулай дуратай, мүнөө үеын дуунуудые дуулаһан байна. «Джулия», «Нуур тухай» дуунуудые Александр гоёор дуулаа. Виктория Ганжурова Энэдхэг ороной хатарые уран гоёор, ялас гэмэ хурсаар гүйсэдхэжэ, харагшадай альга ташалгада хүртөө. Энэ үдэшэ айлшад баһал бэлигээ харуулба.

Байгал далайе аршалан хамгаалха, арюун сэбэр зандань үлөөхэ тухай залуушуул хөөрэлдөө. Энэ фестивалиин бусад хэмжээ ябуулганууд, уулзалганууд, конкурснууд Байгал далай дээрэ үнгэргэгдэхэ юм.

Түрүүшын үдэшэдэ хажэс дуунуудые шадамар бэрхээр дуулаһан, Хакасһаа ерэһэн Ирина Канзычакова, Елена Баженова гэгшэдтэй хөөрэлдэжэ, «ехэ һонирхолтой фестиваль болобо, Байгал дээрэ бүри һонин байха» гэжэ мэдэжэ абабабди. Экологиин асуудалнуудта, студентиэрэй һонирхолтой ажабайдалда зорюулагдаһан фестивалиин үедэ бороотой байбашье, яһала амжалтатайгаар үнгэргэгдөө гэжэ тэмдэглэхээр.

Б. ДОРЖИЕВА.

СПОРТ ТУХАЙ ПРЕЗИДЕНТЫН ЗАРЛИГУУД

Россин Федерацийн Президент хоёр документдэ гараа табиба. Ороноймнай спортивна олоннитэ эдэлние үнихэнэй хүлеэһэн байгаа.

«Россин Федерацида Физическэ хүмүүжүүлгэ ба спортые гүрэнэй зүгһөө хүтэлбэрилгын байгууламжа тухай» нэгэдэхи Зарлигынь болоно. Обществые хүтэлбэрилгын политическэ, социальна болон экономическа байгууллалтада үндэһэн хубилалтануудай болоһонтой дашарамдуулан, Россин Федераци дотор физическэ хүмүүжүүлгэ болон спортые хүтэлбэрилгын байгууллалтые тааралдуулан зохилдуулха зорилготойгоор «Уласхоорондын олимпийскэ комитедэй (МОК) Президенттэй Россин Федерацийн Президентын уулзалгын дүнгүүдээр» Россин Федерацийн толгойлогшын 1992 оной февралийн 17-ной захиралтатай зохилдуулан, физическэ хүмүүжүүлгэ ба спортые хүтэлбэрилгын байгуулалта баталхые Президент тогтоогоо.

Физическэ культура ба спортын талаар залан хүтэлбэрилгын совет энэ Зарлигаар правительствын Түрүүлэгшын дэргэдэ байгуулагдана. Физическэ хүмүүжүүлгэ болон спортын талаар гүрэнэй политика зохёон бэелүүлхэ, гүрэнэй, ниитын ба спортын эмхинүүдэй ажал ябуулгые залан хүтэлбэрилхэ үялгацууд тэрээндэ даалгагданхай. Залан хүтэлбэрилгын совет тухай Дүримые һарын болзор соо баталхыень Россин Федерацийн правительствада дурадхагдана.

Олоннитын хабаадалгатай спортын, спортивна индустриин түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые хүгжөөхэ зорилготойгоор предприятинуудай, ниитын ба бусад эмхинүүдэй, эрхэтэдэй мүнгэ зөөри элсүүлхын тула спортын национальна жаса байгуулые Президент һайшаана. Национальна жасые 15 үдэр соо бүридхэлдэ абахыень Россин Федерацийн Юстициин министерствэдэ даалгагдана. Энэ жасада налог хүцгэлэлтэтэйгөөр тохохо талаар Россин Федерацийн Верховно Советдэ оруулагдаха дурадхалнуудые правительство һарын хугасаа соо бэлдэхэ зэргэтэй. Спортын национальна жасада Москвада амяараа байшан гэр таһалжа үгэхэ тухай дурадхалнуудые Москвагай правительстватай хамта Гүрэнэй зөөрине хүтэлбэрилхэ талаар гүрэнэй комитет 20 үдэрэй туршада бэллэхэ зэргэтэй.

Россин Федерацийн Президент «Бүхэроссийн олимпийскэ комитет тухай» Зарлигта гараа табиба. Россида олимпийскэ хүдэлөөе саашадань хүгжөөхэ, физическэ хүмүүжүүлгэ ба спортын эмхидхэлгэдэ ниитын эдэбхи үүсхэлнүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ зорилготойгоор, мүн Уласхоорондын олимпийскэ комитедэй Бүхэроссийн олимпийскэ комитедые (ВОК) хуулитаар мэдэрһыень хараада абажа, спортын зүйлнүүдэй, федерациннуудай, тэрэшэлэн олоннитын спортын бусад эмхинүүдэй ажал ябуулгые гуримшуулха эрхэ ВОК-то дамжуулагдана гэжэ тэрээн соо хэлэгдэнэ.

Россин спортивна федерациннуудай эрхэ ба уялганууде баталха эрхэ Бүхэроссийн олимпийскэ комитедтэ даалгагдана.

Тогтоогоһон гуримтай тааралдуулан газаашаа гаралгын документнүүдые бэеэ даагаад дансалан бэелүүлхыень Бүхэроссийн олимпийскэ комитедтэ зүбшөөхыень Россин Федерацийн Гадаадын хэрэгүүдэй министерствэдэ дурадхагдаа.

ВОК-ой аппарадые, мүн спортын элдэб зүйлнүүдэй федерациннуудые ниитын бусад эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдые нимэ адресаар байрлуулха: Москва, Лужнецкэ Набережна, 8-дахи гэр.

Бүхэроссийн олимпийскэ комитедэй ажал ябуулгые али бүхы талаар дэмжэхыень Россин Федерацийн бүридэлдэ ородог республикануудай правительстванууда, хизаарнуудай, областьнуудай захиргаанай гулваанарта дурадхагдаба.

СУРХАРБААН СУУРЯАТАА

Баргажанай аймагай түб тосхондо буряад арадай заншалта найр наадан — Сурхарбаан һаяхан болобо.

Зунай зулгы хаһын энэ һайндэртэ табан, нэрлэбэл, Баргажан, Баргажанай-Адаг тосхонуудай, Уланай, Хилганын, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудай командануд спортын элдэб зүйлөөр мүрысөө.

Тингэжэ 100 метрэй зайда үнгэргэгдэһэн урилдаанда эрэшүүлэй ба эхэнэрнүүдэй командануд соонгоо Баргажанай-Адагай команда түрүү һуури эзэлбэ.

Спортын энэ зүйлөөр эхэнэрнүүдэй дундаһаа Баргажанай-Адагай дунда һургуулийн һурагша, хүнгэн атлетикээр бүхэроссийн мүрысөөнэй шиндэ хүртэгшэ, 1992 оной республикын һемлиэнка Ирина Коновалова нэгэдэхи һуурида гараа. Удаадахи хоёр һуурин-нуудые энэл нютагай һургуулийн, техникумэй һурагшад Юлия Гимаева, Елена Кузьменко гэгшэд эзэлбэ.

Харин эрэшүүлэй урилдаанда Баян-Голой Цыденжаб Будаев бултанһаа хүрдэн байба. Баргажанай Святослав Котов хоёрдохи һуурида, Хилганын Александр Гармаев гурбадахида гараа.

Һур харбалгаар үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ спортын мастер, Баян-Голой дунда һургуулийн тренер Даши-Нима Эрдынеев эгээл мэргэн харбагша байһанаа дахлад гэршэлбэ. Удаадахи һууринуудые Уланай Галсан-Даша Занданов, Хилганын Михаил Раднаев гэгшэд эзэлэ.

Буряад барилдаһаар 60 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэнэй дундаһаа Баян-Голой Виктор Ринчинов, 70 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэн соонгоо Баргажанай Доржо Гулгенов, 82 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэн соонгоо Баргажанай-Адагай Сергей Моргачев, энээнһээ дээшэ шэгнүүртэнэй дундаһаа Баян-Голой Юрий Эрдынеев гэгшэд нэгэдэхи һуурида гараһан байна.

Юрий Эрдынеев Сурхарбаанай абсолютна чемпион боложо, хонин бэлэгтэй нютагаа бусаба.

Хилганын эхэнэрнүүдэй ба эрэшүүлэй командануд волейболоор үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ эрхимлээ. Спортын энэ зүйлөөр хилганынхид хоёрдохи жэлээ түрүү һуурида гараба.

Удаань эндэ худалдаа наймаанай ехэ дэлгүүр эмхидхэгдэжэ, найр-нааданда хабаадагшад хэрэгтэй эд барааган худалдажа абаба.

С. БАЯНДУЕВ.

АЛДАРТА БАЙГАЛДА

В. САФРОНОВОЙ ДУРАСХААЛДА

Түрүүшын совет олимпийскэ чемпион Владимир Константинович Сафроновой дурасхаалда зорюулагдаһан Алас-Дурна зүгэй зоныи дажа, боксоор Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зоныи мүрысөөн нюгнин 30-да Улаан-Удын авиационно заводой «Рассвет» гэжэ Соёлой орден соо нээгдэхэ. Россин Федерацийн Сибирь болоно Алас-Дурна зүгэй зоныи хоёр городуудаа гадна, Монголой, КНР-эй Өбэр-Монголой, КНДР-эй, Корейн кода Улаан-Удын авиационно манданууд хабаадаха юм.

Энэ ехэ мүрысөөе эмхитэй һайнаар үнгэргэхын тула мүнгэ зөөри ехэтэй спонсорнуудые бэдэржэ олохо хүдэлмэри ябуулагдана. Тиихэдэ уласхоорондын категориин судьяшар энэ ехэ мүрысөөе хангаха юм.

Б.М. ЖИГЖИТОВ.

БАЯРАЙ ҺАЙНДЭР

(«БҮД НЭХЭГШЫН ҮДЭРТЭ» ЗОРЮУЛАГДАҺАН НАЙР НААДАНҺАА ТЭМДЭГЛЭЛ)

«Текстильщик» гэһэн соёлой байшангай талмай дээрэ баяр нааданай һайндэр тон һонирхолтойгоор үнгэргэгдөө. «Хүндэтэ Россин хүнүүд, Россин бэеэ дааһан үдэрөөртнай таанадые амаршалнабди. Эб найрамдалта харилсаатай Россин ехэ «байшан» соо ажаһуухыень бултанда хүсэнэбди. Россида халуун дура сэдьхэлээ зорюулагты!» гэһэн үгэнүүдээр энэ һайндэрэй баяр зугаа нээгдэбэ. Энэ жэлдэ «Бүд нэхэгшын үдэртэй» тудалдажа, нэгэ үдэр үнгэргэгдэһэн найр наадан ехэ гоёор эмхидхэгдээ.

Түрэл ороноо магтаһан шүлэгүүд, дуунууд энэ һайндэрэй үедэ зэдэлбэ. Дуу, хатарай «Забайкальская россиянка» ансамблиин (хүтэлбэрилэгшэдынь — Россин ба Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэд Надежда болон Прокопий Родионовтон) дуунууд, хүхюун зугаата ба бодолгото болгодог частушкануудаа олондо һайшаагдаһан байна. Ансамблиин дуушад Вадим Николаев, Виктор Ленченко, Раиса Каденева, Василий Ковалев, Капитолина Антонова гэгшэдэй гүйсэдхэһэн дуунуудые эндэ суглараг шад баясан угтаа.

Халааная дүүргэһэн хүдэлмэришэд тэрэ дороо найр нааданда хабаадажа эхилбэ. Хаа хаанагүй худалдаа наймаан, элдэб мүрысөөнүүд эмхидхэгдэһэн байха юм.

Фабрикын дохёогой абяан дуулдажа, бултанай һонирхол үүсхээ. Ажалай ветерануудые, эгээл түрүүшын бүд нэхэгшэдые «Забайкальская россияночка» гэһэн хатарай бүлэг амаршалгын дүхэриг наадаар угтаба, «Тэрэ үеын дуунууд» ханхинажа, дуушадтай хамта ветерануд уяран дуулалдаба. Һайндэрнүүд үшөө ерэхэ гэһэн һайхан үгэнүүдээр баярые хүргэһэн ветерануд залуу наһан тухай, үнинэй дуунуудые дуулалдаһан байна.

Дуунууд үнэй наһые шэмэглэдэг, ажабайдалай муу юумэ дарадаг, һайхан эрмэлзэлдэ зоригжуулдаг дуутай, шуутай һайндэрнүүд үшөө олон байһай гэжэ хэлээд, найр наада эмхидхэгшэдтэ баяр хүргэнэбди.

Г. БЕЛОПЛОТОВА,
«Текстильщик» гэһэн соёлой байшангай соёлой таһагые даагша.

ҺАЙНТАЙ, МУУТАЙШЬЕ УШАРБА

Һайн дуранай национальна театрнуудай Бүхэроссийн фестиваль Башкортостанда болобо. Округой олондо мэдээжэ болоһон Зүдхэлиин арадай театрай коллектив Агын буряадуудай нэрэ хүндые эндэ хамгаалха хүндэтэ эрхэдэ хүртөө һэн. Н. К. Калашниковай «Шуһата зэбүүн саг» гэһэн романаар найруулан табиһан зүжэг тэдэнэр Фестивальда абаашажа, жюрин эгээл үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө. «Ёнотойл артистнууд мэтээр наадана» гэжэ зүдхэлиинхидэй гүйсэдхэлгэ харагшад сэгнэһэн байна.

Энэ холын аяншалгаһаа артистнарай ухаан бодолдо гансал һайн юумэ үлөөгүй. Тэдэнэр Башкортостанай Туймазы хото хүрэхэ харгыдаа бандидуудта дайлуулһан байна.

Б. ГАРМАЖАПОВ.

ГЭРЭЛ ЗУРАГУУДАЙ ВЫСТАВКЭ

Агын хизаар ороноо шэнжэлэлгын музей соо Монголой Дорнод аймагай фотожурналист Базарсадын Батцэрэн гэгшын фото-зурагуудай выставкэ долоон хоногой туршада хүдэлбэ.

Тэрэнэй буулгабаринуудые Монгол оронойнгоо олон хото городуудта, тэрэ тоодо Улаан-Баатарта дэлгээгдэжэ, харагшадай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэ юм.

Б. Батцэрэнэй хүдэлмэринүүдтэй Бооржын районой, Хара-Шэбэр, Сагаан-Уула нютагуудай, Шэтэ хотын хүн зон урид танилсаһан байгаа.

Монголой фотожурналистын ээлжээтэ выставкэ ехэнхидээ хүдөөгэй ажабайдалда зорюулагданхай.

Выставкэ харагшад эндэ Монгол орондо ажаһуудаг буряадуудай ажабайдалтай мүн лэ дүтэ танилсаха аргатай.

«Агинская правда» газетэһээ абтаба.

УЛАЙХА НЮУРГҮЙ УБАЙЛХА ҺЭШХЭЛГҮЙ...

Эдэ үдэрнүүдтэ малшад зүһаландаа зөөжэ дүүргэбэ. Ленинэй нэрэмжэтэ таряашадай ажахынуудай эблэлэй хонишод хүрнэ Мухар-Шэбэрэй аймагай харьяата газар дээрэ оршодог Булаг гэжэ газарта хонидоо зүһахыень түүжа абаашанхай. Өөрынгөө ажалда дуратай, энэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зориулһан хүнүүдэй ашаар лэ тус ажалы район дотороо түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ гэхэдэ болохо. Һүүлшын арбаад жэлэй туршада эндэ зуун эхэ хонин бүриһөө зуу, зуунһаа дээшэ хурьгад абтана. Нооно хайшалалгааршье бусад ажахынуудһаа гэгдэнэгүй: хонин бүриһөө дунда зэргээр 4—5 килограмм нооно хайшална.

Жэшээлхэлэ, үнгэрһэн жэлдэ хонин ажалай продукци гүрэндэ худалдажа, нэгэ миллион тухай олзо оршо оруулһан байна. Харин энэ жэлэй түл абалгын хаһые мүн лэ амжалтатайгаар түгэсхөө гэхэ гү, али зуун эхэ хонин бүриһөө 103 хурьган абтажа, тобир тарганаар түлжүүлэгдэнэ. Ахамад хонишон Федор Иванович Васильевай даадаг бригадын гэшүүд зуун эхэ хонин бүриһөө 109 хурьга абанхай. Тиихэдэ Павел Спиридонович Сучков, Ефрем Минаевич Алексеев гэгшэдэй отарыхид мүн лэ зуутанай хилэ дабажа шадаа.

Үнгэрһэн жэлдэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид 73 центнер хониной нооно гүрэндэ худалдаһан байна. Байша оной дүн нёдондо жэлэйхиһээ муу байжа магад. Юуб гэхэдэ, тэжээлээр, үбһөөр муугаар хангагданхай байгаа, иланганя зелёнко дуталдаа. Эдэ бүгэдэ нооно абалгада баһал өөрын нүлөө үзүүлхэ бээ. Гэбэшье мэнэ ингэһээр хони хайшалалга эхилхэнь, тааламгаар дүн табижа яахамнайб, бодото хэрэг дээрээ харагданал бээ.

Тобшоор хэлэхэдэ, мал ажахын энэ гол һалбари эндэ яһала һайн гэжэ тэмдэглэхэдэ болохо. Гэхэтэй хамта, ажахы, хонишод урдандаа ой ухаандаашье оруулагүй байһан ехэ гарзада орохо болобо. Юуб гэхэдэ, хонишодой зүһалан ажахын түбһөө холо оршодог хадаа үбэлэй үеэ харуулагүй хаягдашана. Барилгын материалнуудай, мүн бусад эд хэрэгсэлнүүдэй дуталдадаг, хомор болоһон дээрэһээ һэшхэлгүй хүнүүд хулгай хэнэ. Тиимэ хүнүүд хонишоной талада харуулагүй орхигдоһон гэрэй хажуугаар юу гараха һэм. Хэрбээ нёдондо жэлдэ хушалта-шифер хулуудаг байһан һаа, мүнөө бүри бүхы гэрыень сусажа абаашаха һэдэлгэ хэнэ. Нютагай хулгайшад Булагтахи иимэ, нэгэ гэрэй шалыень, мүн сонхынь наличнигуудые, хэрэлсы, залгалаа гэрэйнь нэгэ ханые хулуужа абаашаа. Тиихэдээ гэрэй нүгөөдэ ханыень дахиная ерэхэдээ сусажа абаашахаар тэмдэглээд орхиһон байба. «Хулгайша хүн хулгайшаһаа айха» гэжэ бүряад арадай сэсэн мэргэн оньһон үгэ бии. Тэдэ мүнөө үеымнай хулгайшад юуньһээшье айхаяа болёо бэшэ гү? Гайхалтай. Тэдэ «улайха нюургүй, убайлха һэшхэлгүй» эдэ хулгайшадһаа боложо, ажахы бүхыдөө, хонишод хохидоо ха юм.

— Бидэ Егун Ивановой хүтэлбэрилдэг барилгашадай бригадые гол ажалһаань таһалдуулжа, хулгайда орохоо гэрые зэһабарилхыень Булаг руу эльгээхэ баатай болоо һэмди. Барилгашад эндэ арбаад хоног хүдэлөө. Эндэ яһалхан ехэ гарзада ороолди даа. Саашадаа иимэ байдалһаа хайшан гэжэ гарахаяа, ямар аргаар хулгайһаа һэргылхээ огто ойлгоногүйбди,— гэжэ ажахын ахамад зоотехник Василий Савельевич Васильев хэлээ һэн.

В. СТЕПАНОВ.

БУРЯТИЯ

мүнөөдэрэй номерто

Республикын правительствада. «Газарай түлбэри ямар байхаб?—П. Лазареваи статья.

Хүдөөдэ болоһон хубилалтануудые. «Совхоз байһан газар дээрэ таряашадай ажахынуудай нэгэдэл байгуулагдаба»—статья.

Элдэб һонинуудай суглуулбари.

Уншагшадай һонорто. «Һанаата болохо юумэн олон» —А. Цыреновэй интервью.

Доржи Банзаровай түрэһөөр 170 жэлэй ойдо. «Эрдэмтын зүргөөр»—С. Чагдуровай статья.

Буряад Республикын Конституцида (Үндэһэн Хуулида) нэмэлтэнүүд болон хубилалтануудые оруулха тухай Хуули.

Хүдөөгэй спортын VI наадануудһаа фоторепортаж.

Соносхолнууд.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:
ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ Б. Ц.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Калинаришвилиин үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшоной — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: соседуудэй хүдэлмэрийн ба ниитын эмхинүүдэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35 соёлой эрдэмэй болон һургуулийнуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олоннитын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, манай корреспондентнүүд: Баргажанда—91-1-44, Закаменскда—31-61, Агинскда—3-45-94.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, вахта —2-56-62.

Газета жилдээ 260 дахин гарана.
Хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй.
Газетын индекс 50901. Тираж 7 500.
Хэблэлдэ гүшаагдаһан саг: 23.20.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба олондо мэдээсэлгын министерствын республиканска типографида газета барлагдан хэблэгдэбэ.
Директорэйнь телефон 2-40-45.